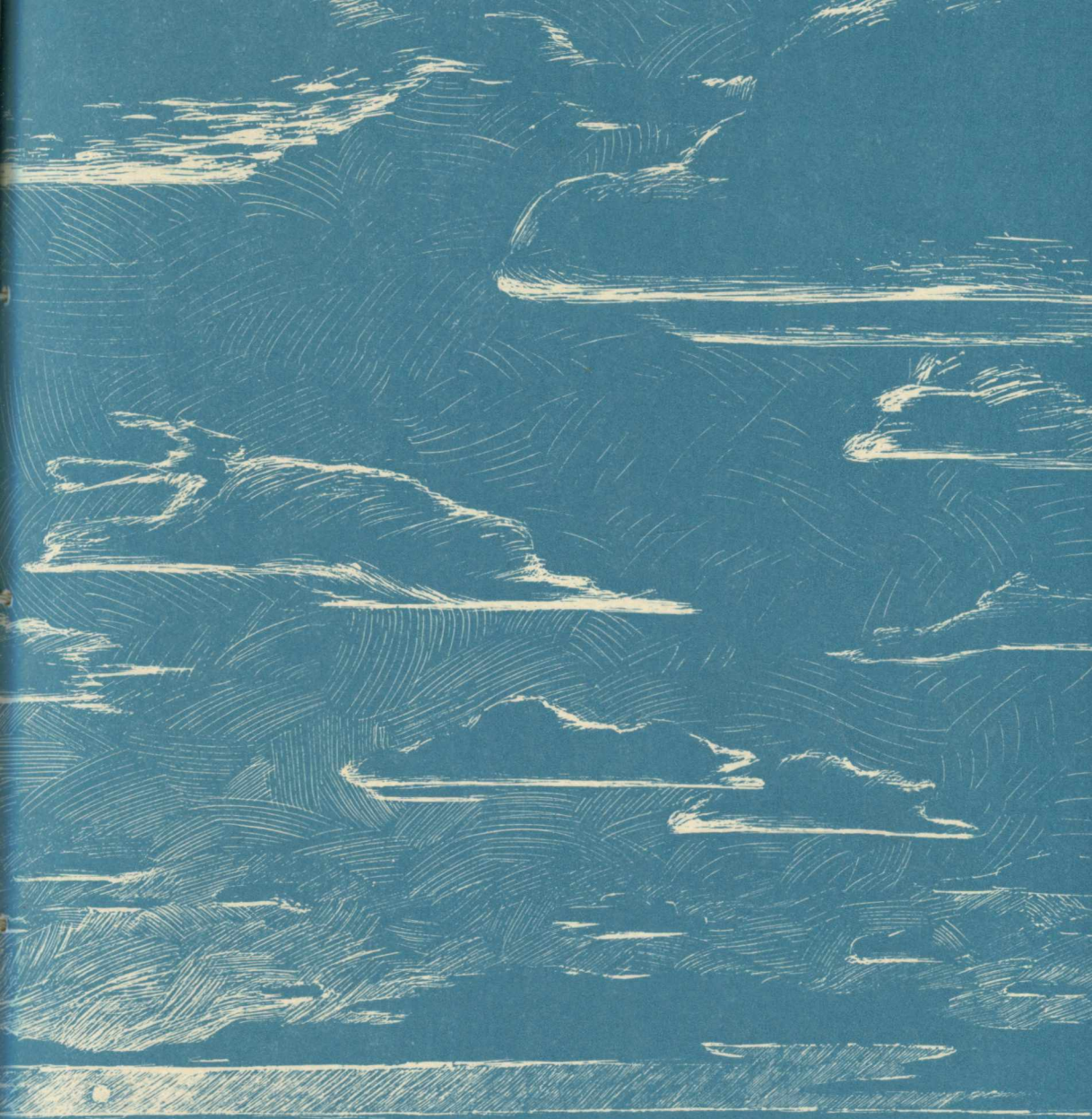

laiškas lietuviams

balandis / april 1988

KELTIS NAUJAM GYVENIMUI	109	Red.
SĄŽINĖ SKELBIA: DIEVAS YRA!	111	A. Grauslys
EUTANAZIJA	114	P. Daugintis, S.J.
VELYKINIAI LIETUVIŲ PAPROČIAI	118	Danutė Bindokienė
VILNIAUS KATEDRA	122	Dainius Juozėnas
MELSKIS SAVO TĖVUI	128	Chiara Lubich
KAI TĖVAI PASENSTA...	129	Danutė Bindokienė
BAIMĖ IŠPAŽINTI RELIGIJĄ	135	Juozas Vaišnys, S.J.
TĖVYNĖJE	137	Gediminas Vakarīs
KALBA	139	Juozas Vaišnys, S.J.
KNYGOS	140	Red.
ĮVAIRYBĖS	141	Red.
ŠYPSULIAI	142	Red.
ATGARSIAI	143	Skaitytojai
TRUMPAI IŠ VISUR	143	Juoz. Pr.

Visiems skaitytojams, bendradarbiams, rėmėjams
linkime gausios prisikėlusio Kristaus palaimos!

Šis numeris iliustruotas įvairių dailininkų kūrinių, vaizduojančių prisikėlusį Kristų. Viršelio piešinys — Rasos Sutkutės.

Laiškai Lietuviams — Letters to Lithuanians (ISSN 00301-540) is published monthly except July / August, when bimonthly, for \$10.00 a year by Jesuit Fathers of Della Strada, Inc., 2345 West 56th Street, Chicago, IL 60636. Second class postage paid at Chicago, IL and additional mailing offices. POSTMASTER: Send address changes to **Laiškai Lietuviams**, 2345 W. 56th Street, Chicago, IL 60636.

KELTIS NAUJAM GYVENIMUI

Pavasariui labai tiktų ir *prisikėlimo* vardas. Per visą žiemą žemė buvo apledėjusi, apmirusi, bet štai, aukščiau pakilus saulei, artėjant pavasariui, nutirpsta žiemos gruodas, sutrūksta upės ir ežerus dengę ledai, atgyja ir keliiasi naujam gyvenimui visa gamta. Linksmėja ir keičiasi ne tik visa aplinka, bet ir žmogaus nuotaikos. Atrodo, kad mirtis jau nugalėta, visur skamba gyvybės ir prisikėlimo melodijos.

Žmogui tada savaime ateina noras džiaugtis, gyventi, keltis vis gražesniai ir prasmingesniai gyvenimui. Į šį pavasarinį džiaugsmą jungiasi ir mūsų bažnytinė liturgija. Sugaudžia Velykų varpai, žmonės gieda himnus, skelbiančius pergalę, triumfą, džiaugsmą ir viltį.

Kai šventėme Kalėdas, mums buvo linksmas, kad mus aplankė, į laimės ištroškusią žemę atėjo Svečias iš dangaus. Bet jo atėjimas įprasminamas tik per Velykas, kai savo prisikėlimu, nugalėjęs mirtį, jis ir mums užpelnė prisikėlimą naujam, amžinam gyvenimui.

Visuomet reikia prisiminti, kad Dievas, davęs žmogui laisvą valią, niekada jos neatims, tad nė į dangų nė vieno prievarta nestums. Jis tik ragina, kviečia, savo malone traukia, bet apsispręsti turi pats žmogus. Jeigu jis nori su Kristumi keltis ir triumfuoti, tai pirma reikia kantriai pernešti gavėnios — šio gyvenimo naštas ir vargus. Be skaudaus kryžiaus kelio, nebūtų buvę nei garbingo Kristaus prisikėlimo.

Tad pavasarį keliantis gamtai, ir mums reikia keltis naujam, kilnesniai gyvenimui, nesuklupti, einant gavėniškos atgailos keliais, bet eiti per gyvenimą pakelta galva, nes mes juk einame ne į mirtį, o į pergalę, į gyvenimą, į prisikėlimą!

El Greco (1541-1614).

Prisikėles Kristus.

SAŽINĖ SKELBIA: DIEVAS YRA!

A. GRAUSLYS

Yra neginčijama tiesa, kad žmogus savo viduje jaučia tam tikrą dorovinį įstatymą, kuris jam nurodo skirtumą tarp to, kas dora ir kas nedora, kurs prieš nusikaltimą žmogų išpėja, kurs padarytą darbą įvertina ir, jeigu jis buvo nedoras, priekaištais kankina bei nerimą kelia. Tasai įstatymas, nuo mūsų nepriklausomas, nieku nepaperkamas, labai valdoviškai prabyla, mus įpareigodamas, reikalaudamas, grasindamas jam paklusti. Tai yra už mus aukštesnės esybės pasiuntinys, kurs atsistoja mūsų aki-vaizdoje, ko nors reikalaudamas.

Užtenka tik pasiskaityti Šekspyro tragedijas ar Dostojevskio veiklą "Nusikaltimas ir bausmė", kad galėtume giliau išvelgti į tą dorovinį įstatymą, kuris sąžinės šventykloje nuolat aidų, kurs mums, lyg valdovas, nuolat diktuoja. Tas sąžinės balsas kalba kiekvieno žmogaus sieloje. Nėra žmogaus, kad ir labai sugedusio, kurs bent kai kada, pikta pasielgęs, nejaustų vidaus nerimavimo, lenkiančio jo į tai, kas gera. Nėra taip doroviškai atbukusio žmogaus, kurio sąžinės ilgainiui negalėtų pažadinti. Jei kuris to dorovinio jausmo neturėtų, galima manyti, kad jis yra psichiškai nesveikas, nenormalus. Tiesa, sąžinės balso nuolat neklausant, galima jį labai atbukinti; nuolat prieš sąžinės diktavimus elgiantis, galima ją beveik visai nuslopinti, tačiau visiškai jį niekad nenuslopinama ir nepašalinama. Ji visados pasilieka ir kartais, nors jau atrodo visai nuslopinta, neįtikima jėga iš naujo prabyla.

Tasai sąžinės įstatymas visur, visais laikais, visose tautose, nežiūrint jų civilizacijos ar kultūros laipsnio, esminiuose dalykuose pasilieka tas pats. Iš kurgi pagaliau tas dorovinis įstatymas galėtų kilti? Gal tikrai yra buvę primityvių tautų, beveik gyvuliškame stovyje, kurios jokių dorovinių sąvokų nėra turėjusios? Kartais taip tvirtina materialistai. Tad gal šis vidaus dorovinis įstatymas yra tik žmonijos išsiauklėjimo

vaisius? Reikia pripažinti, kad čia yra dalis tiesos. Tikrai sąžinė pasiduoda auklėjimui. Tačiau tuoj reikia pridėti, kad jos kilmė auklėjimu neišaiškinama. Auklėjimas turi daug įtakos sąžinės jautrumui. Juk yra begalinis sąžinės jautrumo skirtumas, pvz., tarp šv. Aloyzo, kurs visą gyvenimą atgailavo už vieną kitą vaikystės laikais pavogtą menkniekį, ir tarp tokio žmogaus, kurs veda palaidą gyvenimą, daugelį metų neina išpažinties ir pagaliau, priejęs prie klausyklos, "neturi" ką sakyti. Yra didelis skirtumas tarp asketo, kurs kasdien savo sąžinę kontroliuoja uolia sąžinės sąskaita, ir tarp to, kurs į savo vidų niekad nepažvelgia.

Nuo auklėjimo ir išsiauklėjimo priklauso taip pat ir savyje girdimo dorovinio įstatymo vienoks ar kitoks pritaikymo būdas konkrečiame gyvenime. Tėvų meilės pareiga, be abejo, jautė ir tos primityvios tautos, kurios savo pasenusius tėvus žudė, nes jos galvojo, kad senatvė yra taip sunki ir varginga, kad senų tėvų pašalinimas iš gyvenimo yra jiems geriausias patarnavimas. Tad visos tautos dorovinį įstatymą jaučia, tik kartais dėl klaidingo jo aiškinimo klaidingai jį ir gyvenimui pritaiko.

Tad auklėjimas gali padaryti sąžinę jautresnę ir tikslesnę, bet jis negali būti jos atsiradimo pradžia. Juk kas gi pagaliau yra auklėjimas? Ar tai kažkokio nebūto, pirmiau žmogaus prigimties neturėto dalyko primetimas? Ne, auklėjimas tai yra jau esamų gerų žmogaus prigimties pradų stiprinimas, ugdymas, o neigiamybių slopinimas. Pagrindiniai dorovės principai žmogaus prigimčiai yra įgimti, todėl taip lengvai jie vaikui suprantami ir nereikalingi jokio aiškinimo. Doriniai sąžinės įstatymai nėra žmonių sukurti, nes visose tautose ir visais laikais esminiais bruožais jie yra tie patys. Jei sąžinė būtų žmonių padaras, įvairiose tautose ji turėtų skirtis net ir esminiuose dalykuose.

Jei sąžinė būtų auklėjimo, civilizacijos

ar kultūros padaras, tai primityvios, jokios civilizacijos nepalietos tautos būtų visiško žvėriškumo stovyje. Tačiau taip nėra. Materialistų tvirtinimai apie kai kurių primityvių tautų visišką dorinį laukiniškumą, geriau tas tautas patyrinęjus, pasirodė visiškai be pagrindo. Paaiškėjo, kad tos tautelės savo religinį ir dorovinį gyvenimą labai uoliai slepia nuo pašalinių akių. Buvo patirta, kad tik tie mokslininkai, kurie labai ilgam laikui jų tarpe apsigyvena, kurie išmoksta jų kalbą ir įgyja pasitikėjimą, gali giliau išvelgti į jų gyvenimą. Taip mokslininkams ir misijonieriams atsivėrė pigmėjų ir kai kurių kitų tautelių vidinis gyvenimas ir jo sąvokos. Paaiškėjo, kad tos tautelės, kurias materialistai laikė visiškai primityviomis doroviniu atžvilgiu, turinčios aukštas moralines sąvokas, kai kuriose srityse galinčios būti pavyzdžiu net mūsų civilizuotoms tautoms.

Kiti objektyvūs mokslininkai priėjo prie dar įdomesnių išvadų. Jie įrodė, kad negalima kalbėti apie primityvių dorinį primityvumą ar visiškai žemą dorovės sąvoką ir, toms tautoms civilizuojantis, jų dorovinių sąvokų kilimą, nes, anot jų, dažnai buvo įrodyta, kad kuo kuri tautelė buvo primityvesnė, tuo jos dorovinės sąvokos buvo kilnesnės ir, toms tautelėms priimant civilizaciją, jų dorovinės sąvokos menkėjo ir skurdo. Tai faktai, kurie aiškiai kalba, kad dorovinės sąvokos nėra žmonių padaras, kad jos savo pagrindiniais bruožais nepriklauso nuo žmonijos išsivystymo laipsnio.

Kad sąžinė nėra žmonių išsiauklėta ar sukurta, tai įrodo ir pats sąžinės pobūdis. Jei žmonės būtų patys sau sąžinę sukūrę, tai jie būtų ją susikūrę palankesnę, labiau pataikaujančią savo pageidavimams. Juk dabartinė priekaištaujanti, teisianti ir kankinanti sąžinė nėra daugeliui maloni. Tad negalima įsivaizduoti, kad tokią sąžinę būtų susikūrusi pati žmonija, kuri linksta tik į tai, kas malonu ir patogiu. Jei tokią sąžinę būtų padiktavę ir primetę tik kai kurie įstatymų leidėjai, kaip būtų galima išaiškinti, kad žmonija ją priėmė ir per tiek tūkstančių metų jos nenusikratė? Tad ar mums

neaiškėja, kad sąžinė ne nuo mūsų priklauso, kad ji yra surišta su žmogaus prigimtimi, kad ji yra duota paties prigimties Kūrėjo?

Mums nepataikaudama, bet reikalaujama paklusnumo, ateina ji į mus kaip aukštesnės galios atstovė. Štai kodėl šventieji jos teisiančiame balse girdėjo Kristaus skelbiamo Dievo-Teisėjo aidą; sąžinės kančiose jie jautė amžinų liepsnų atšvaistę. Todėl, jų įsitikinimu, niekur taip apčiuopiamai ir taip gyvenimiškai nesusitinka žmogus su Dievu, kaip sąžinėje. Tikrai moralinis įstatymas mumyse šaukiasi to įstatymo Leidėjo.

Sąžinės įstatymas labai stebino ir didįjį filosofą Kantą: "Moraline pareiga, tu kilnus didysis varde, kuris nepataikauji, bet reikalauji pasidavimo, kurs netgi prieš valią, nors ne visada pasisekimą, bet pagarbą sau laimi, kur yra tavęs verta pradžia, kur yra tavo kilnaus kilimo šaknys?" Kitoje vietoje jis sako: "Du dalykai pripildo mane vis didesne pagarba ir didesniu nuostabumu, juo atidžiau ir dažniau mano protas prie to sustoja: tai žvaigždėtas dangus virš manęs ir moralinis įstatymas manyje". Ir pagaliau visai aiškiai jis pasisako, kad šis Dievo buvimo įrodymas yra įtikinamiausias.

Tad suprantama, kodėl didieji krikščionybės mintytojai taip labai brangino sąžinę. Jiems sąžinė buvo šventykla, kurioje žmogus susitinka su Dievu. Anglų kardinolui Newman Dievas tampa gyvenimiška realybe per jo sąžinę; Dievas pirmiausia jam yra sąžinės Dievas. Yra žinomas jo posakis: "Teisybę sakant, man egzistavo tiksliai tas vienintelis santykis — aš ir Dievas". Iš jo veikalų aišku, kad tą artimybę su Dievu jis jautė savo sąžinėje. Ne kitokia prasme reikia suprasti ir šituos jo žodžius: "Kaip išgąstinga mintis visada stovėti savo teisėjo akivaizdoje!" Dievą-Teisėją jis tegalėjo nuolat justi, tik sąžinės išpėjimus girdėdamas ir pagal juos savo gyvenimą tvarkydamas. Visi religinio gyvenimo, ypač atsivertimų tyrinėtojai turi pripažinti, kad, neskaitant atskirų nepaprastų Dievo malonės pasireiškimų žmogaus gyvenime, normalus

kelias, kuriuo Dievą sutinkame, — tai sąžinės kelias. Klausydami sąžinės, surandame Dievą. Tai vėl patvirtina kard. Newman: "Kaip mes pirmąsias išorinio pasaulio žinias gauname per pajautimus, taip Dievo pažinimas prasideda per sąžinę. . . Čia nuolat pasikartoja sąžinės patyrimai, kurie mus priartina prie valios To, kurs mus viršija ir vis aiškiau įtikina buvimu Aukščiausiojo Įstatymdavio, iš kurio kyla atskiri įspėjimai ir įsakymai".

Nenuostabu, kad amžių būvyje įvairūs Bažnyčios atstovai ir teologai yra pasakę nustatios pagarbos žodžių apie sąžinę. Sąžinė — tai šventenybė, už kurios stovi Dievas. Todėl, anot šv. Augustino, žmogus pirm visko turi laikytis sąžinės balso, kai kyla įvairių pareigų konfliktas ir įvairūs neaiškumai. Žmogus turi laikytis savo sąžinės net tada, kai ji yra klaidinga, kol ji bus pataisyta. Visa tai, kas yra daroma prieš sąžinę, yra dorovinis nusikaltimas. Tad visiškai suprantama, kad kartais istorijoje įvykę sąžinės prievartavimai buvo klaidingi ir negalėjo atitikti Dievo valios, kurs kantriai visus pakenčia ir laiko, laukdamas kiekvieno žmogaus vidujinio pasikeitimo, įžengiant į pažintos Dievo valios kelią.

Visus sąžinės nerimavimus, kad padarėme ką nors bloga ir nepadarėme gera, galime palyginti su nerimaujančia kompasu adatėle. Kompasų adatėlės nerimavimai yra prasmingi, nes yra viena kryptis, į kurią nusikreipusi, ji nurimsta. Ir siela, nutolusi nuo savo vienintelio Gėrio, nerimsta. Tad turi būti amžinas, pastovus Gėris, į kurį siela atsigręžusi ir prie jo sustojusi tegali nurimti.

Kartais mums Dievas atrodo toks tolimas, toks negyvenimiškas, bet taip yra tik dėl to, kad neklausome savo sąžinės balso. Jei nuolat nevaikščiojame dievybės šviesoje, tuoj tą šviesą prarandame iš akių. Užtat ar nėra geriausias religinis auklėjimas, jei stengiamasi ugdyti sąžinę ir stiprinti ištikimybę jos balsui? Ir ar nėra tuščias dalykas, kai teoriškai svarstoma, ar yra galima be-religinė dorovė, matant, kad sąžinės dik-

tuojamo dorovinio įstatymo buvimas ir vykdymas mums Dievą parodo ir Jo buvimą įrodo. Tad kiekvienas doras veiksmas yra sąžinėje girdimo Dievo balso ir valios vykdymas. Kiekvienas doras darbas yra religiškas darbas, nors kartais ir nesąmoningas. Tarp oficialiai tikinčio ir netikinčio nėra jau tokio didelio tarpo, jie abu ištikimai klauso savo sąžinės balso. Juodu abu sąžinėje susitinka su Dievu, tik vienas sąmoningai, o antras nesąmoningai.

Šiais charakterio stokos ir nepastovumo laikais laimingas yra tas, kurs atranda Pastovumą, į kurį gali atsiremti. Tai žmogus, kurs savo sąžinę ugdo, kurs ją jautrina, valo, tartum laikrodį derina su apreikštąja Dievo valia. Tada jis gali saugiai sakyti: "Nebijau jūsų apkaltinimų ir paniekos, nes žengiu paskui savo vidaus šviesą ir vidaus Dievą" (J. Wassermann).

Tad nenuostabu, kad didysis poetas ir rašytojas Viktoras Hugo savo kūryboje nusilenkia didžiosioms dvasinėms vertybėms. Jo romane "Vargdieniai" randame tokius samprotavimus: "Dvasinė akis niekur nesuras didesnės šviesos ir gilesnės tamsos, kaip pačiame žmoguje; į ką tik jis nukreiptų savo žvilgsnį — nėra nieko baisesnio, sudėtingesnio, paslaptingesnio ir beribio. Yra reginys, didingesnis už jūrą — tai dangus; yra reginys, didingesnis už jūrą — tai žmogiškosios sielos gelmės. . . po minutės jis užpūtė žvakę. Šviesa kėlė nejaukumą. Jam atrodė, kad kažkas gali jį pamatyti. Apie kokį 'kažką' jis galvojo? Deja! Tai, ką jis norėjo išvartyti, įėjo į kambarį; tas, ką jis norėjo apakinti, žiūrėjo į jį. Tai buvo jo sąžinė. Kitaip sakant — Dievas".

Taigi rašytojas čia norėjo pasakyti: nuo sąžinės nepasislėpsi, nuo jos nepabėgsi. Dievas visur ir visada žiūri į tave. Tu gyveni Jo akivaizdoje.

Todėl ir Anglijos kardinolo John Newman kūryba begalinę reikšmę skiria sąžinei. Jis, išiklausęs į Dievą, per sąžinę jį išpėjantį, 1871 m. kovo 22 d. rašomame laiške R.H. Huttonui pasisako: "Mano sąžinė nenuostojamai mane išpėja, kad per mažai gera darau" ("Briefe und Tagebuchaufzeich-

EUTANAZIJA

P. DAUGINTIS, S.J.

Prelatas Tomas O'Brien, 83 m. amžiaus, buvęs Niujorke Šv. Malachijaus parapijos klebonas, 1986 m. pavasarį gavo stiprų paralyžių: nebegalėjo nei kalbėti, nei valgyti, nei gerti. Jį maitino per nosį ikišta žarnele. Prelatas ją tyčia apie penkiolika kartų ištraukė. Seselė Rita Kerr, vykdomoji Frances Schervier namų ir ligoninės direktorė, kreipėsi į teisėją. Teisėjas leido laikinai maitinimo žarnelę įstatyti tiesiog į skrandį. Tai padaryta rugsėjo 5 dieną. Niujorko valstijos Aukščiausiojo teismo posėdyje spalio 28 d. trys psichiatrai liudijo, kad prelatas yra visiškai sveiko proto, tad pats galįs apsispręsti. Vienas prelato draugas liudijo, kad prelatas kartą jam yra pasakęs, jog maitinimas per žarnelę žeminąs žmogų, tad jis norėtų sirgti ir mirti be jos taip, "kaip Dievas, o ne daktarai nuspręs, kas su juo turi atsitikti".

Tačiau teisėjas Edward Greenfield neliepė nutraukti tokio maitinimo, nes "kun. O'Brien, jeigu būtų visiškai sveikas, tai, būdamas tikras ir pamaldus katalikas, nedarytų nieko, kas galėtų paskubinti jo mirtį". Po teismo sprendimo prelatas greit mirė su maitinimo žarnele viduriuose.¹

Kitas atvejis. Ligonis M.N. labai kenčia, sunkiai sirgdamas. Kentėdamas didelius skausmus, vaistams nieko nepadedant, prašė gydytoją išvirkšti mirtingų nuodų, kad galėtų tuoj ramiai numirti. Gydytojas pagaliau sutiko padaryti eutanaziją — davė nuodų injekciją.

Galbūt daugeliui žmonių šie abu įvykiai atrodys panašūs: ir prelatas O'Brien, ir ligonis M.N. siekė išsivaduoti iš sunkios, nemalonios padėties greitai būsiančia mirtimi... Ar tai dora, leistina vienam ir ki-

tam? Ar mes, katalikai, galėtume patys ar su savo artimaisiais ligoniais taip pasielgti? Kokia čia yra Dievo valia ir koks Katalikų Bažnyčios mokslas?

AR EUTANAZIJA LEISTINA?

Į šį klausimą atsakysime, naudodamiesi, daug kur net pažodžiui, Tikėjimo kongregacijos 1980 metais paskelbta "Deklaracija apie eutanaziją" ir autoritetingų teologų moralistų rašiniais.

Ilgus šimtmečius tautos pripažino žmogui ir jo gyvybei aukščiausią vertę, laikę ją šventa, be ypatingo reikalo neatimtina. Tikintieji krikščionys žmogaus gyvybę laiko ypatinga Kūrėjo dovana. Ją reikia išlaikyti ir saugoti. Iš čia kyla atitinkamos išvados.

Niekam neleistina atimti nekalto žmogaus gyvybės, nenusikalstant sau ir Dievui, davusiam ir palaikančiam žmogaus gyvybę, taip pat nepažeidžiant žmogaus prigimtinių teisės gyventi. Jos negali žmogus nei prarasti, nei atsisakyti, nepadarydamas aukščiausio laipsnio nusikaltimo.

"Todėl savanoriška mirtis, arba nusiždymas, visada yra didelis nusikaltimas. Toks veiksmas yra laikytinas aukščiausios Dievo valdžios ir valios atmetimu. Dažnai savižudybė yra meilės sau pačiam atsisakymas, pabėgimas nuo teisingumo ir meilės pareigų savo artimiesiems, bendruomenei ir visiems žmonėms. Tokia savižudybė yra eutanazija (iš graikiškų žodžių *eu* — "gerai" ir *thanatos* — "mirtis") pirmiausia suprantama kaip gera, miela mirtis, bet dabar šis žodis reiškia *mirtis iš pasigailėjimo, numarinimas*, t.y. iš pasigailėjimo išsaukti mirtį sau pačiam arba kitam, pvz., nenormaliems vaikams, proto netekusiems ir pan. Niekam neleistina siekti mirtį nešančio veiksmo sau ar kitam, net neleistina tiesiogiai ar netiesiogiai pritarti. Joks autoritetas negali teisėtai jos uždėti ar prileisti. Tačiau suprantama, kad ligonis kar-

nungen aus der katholischen Zeit eines Lebens", Matthias - Gruenewald Verlag, p. 575).

Kaip mums visiems reikėtų tokios sąžinės!

tais gali būti tokioje padėtyje, jog kaltė subjektyviai gali būti labai sumažintina ar visai nuimtina”.²

TRADICINIS BAŽNYČIOS MOKSLAS APIE GYDYMO PRIEMONES

Nėra reikalo siekti savižudybės ar eutanazijos — mirtis pati greitai ateina sunkiai sergantiems, jeigu nenaudojamos ypatingos ar priverstinios gydymo priemonės. Jomis naudotis nėra pareigos. Toks yra ir buvo Bažnyčios mokslas jau daugelį šimtmečių.

Pvz., 16-ojo šimtmečio teologas Domingo Soto mokė, kad vienuolyno vyresnysis tegali reikalauti iš savo pavaldinių imti tokią mediciną, kurią ligonis gali imti be didelių sunkumų.³ Kitas to paties šimtmečio domininkonas moralistas Francisco DeVitoria savo knygoje “Relationes Theologicae” klausia: “Ar ligotas asmuo, kuris nevalgo dėl tam tikro bodėjimosi maistu, būtų tiek kaltas, kad jo nuodėmė prilygtų savižudybei?” Ir atsako: “Ne! Jei ligonio nuotaika yra tiek kritusi, jeigu jis yra praradęs apetitą, kad tik su didžiausiomis pastangomis tegali valgyti, tai nuosekliai galima pripažinti, kad jam tai sudaro tikrą negalimybę. Užtat toks ligonis yra išteisinamas bent nuo sunkios nuodėmės, ypač jei viltis pasveikti maža arba ir visiškai jos nėra”.⁴

Mūsų dienų moralistas Daniel A. Cronin, dabartinis Fall River, MA, vyskupas savo disertacijoje “The Moral Law in Regard to the Ordinary and Extraordinary Means of Preserving Life” (1950), peržvelgęs 50 moralistų teologų nuo Tomo Akviniečio iki mūsų laikų, daro tokią išvadą: “Net ir natūralinės priemonės, kaip maistas ir gėrimas, gali tapti nebūtinomis, fakultatyvinėmis, jeigu jų naudojimas reikalauja didelių pastangų ir nėra vilties, kad duos gerų rezultatų”.⁵

Ši doktrina remiasi dviem aiškiais dėsniais: 1. “nemo ad inutile tenetur” — *niekas negali būti įpareigojamas daryti nenaudingą dalyką*; 2. *niekas negali būti įpareigojamas daryti jam labai sunkius, negalimus, nepaprastus dalykus*. Taip jau 1595 m.

Domingo Banez darė skirtumą tarp įprastinių ir nepaprastų gydymo priemonių.⁶

Tokių pastovų Kat. Bažnyčios dorovės mokslą vėl paaiškino ir autoritetingai pasiskelbė Tikėjimo kongregacijos “Deklaracija apie eutanaziją”:

“Taip pat leidžiama šių priemonių vartojimą nutraukti, kai jos nepateisina į jas sudėtų vilčių ar kai ligoniui sudaro daugiau skausmo ir nepatogumų, negu teikia naudos. Darant tokią sprendimą, reikia atsižvelgti į teisingą ligonio ar jo artimųjų norą ir tikrai patyrusių gydytojų nuomonę... Todėl niekam neuždėtina pareiga naudoti tokią gydymo rūšį, kuri, nors jau naudojama, dar nėra be pavojaus arba yra labai apsunkinanti. Atsisakymas tokių gydymo priemonių *nėra lygintinas su savižudybe*. Tai daugiau laikytina mirties neišvengiamumo priėmimu ar pastangom išvengti ligonį apsunkinančių mediciniskų priemonių, neteikiančių laukiamos naudos, ir per didelės naštos šeimai bei komunitetui”.⁷

Tai gerai suprato dr. J. Englebert Dunphy. Metiniame Massachusetts medicinos draugijos suvažiavime kalbėdamas, kaip rūpintis vėžiu sergančiais ligoniais, pasakė šiuos dažnai cituojamus žodžius: “Nėra reikalo prailginti beprasmišką ir tragišką (vėžio suėstųjų) gyvenimą, jeigu jiems, per venas maitinant ir duodant antibiotikus, bus pratęstas mirties agonijos gyvenimas keletą dienų ar savaitių... *Tai mokslas be medicinos žmoniškumo!*”⁸

BAIMĖ BŪTI APKALTINTIEMS EUTANAZIJA

Nors šis Kat. Bažnyčios tradicinis mokymas buvo jau nuo seniai žinomas, tačiau kai kurie nedrįsta iš jo pasidaryti praktiškas išvadas. Žinomas jėzuitas moralistas Gerald Kelly pats pripažino leistinumą tam tikrais atvejais nutraukti dirbtinį ligonių maitinimą ir vaistų teikimą, tačiau jis labai vengė tai pareikšti gydytojams, nes toks veiksmas kai kurių galėtų būti blogai suprastas, kaip *katalikiška eutanazijos forma*.

Vengimą nutraukti tas mediciniškas priemones dar labiau sustiprino Charles

McFadden savo plačiai paplitusioje knygoje "Medical Ethics" (1967). Jis rašo, kad, be abejo, ilgalaikis dirbtinis maitinimas gali sudaryti ligoniui sunkią naštą, tačiau jis niekad nesiūlęs nuimti maitinimą per venas, jei kartą jau tas maitinimas pradėtas. Juk taip galėtų kilti skandalas, giminių kaltės jausmas, nejautrių gydytojų piktnaudžiavimas. Žmonės, nepratę prie subtilių distinkcijų, gali tikėti, kad ligonis buvo nužudytas, norint baigti jo kančias. Kiti dar gali pasiskubinti baigti dirbtinį maitinimą tų, kurių gyvenimą laiko beverčiu.

Panašiai sprendė New Jersey katalikų konferencija 1986 m. Nancy Jobes atveju. Nancy, 31 m. moteris, buvo 5 metus vien vegetavimo stadijoje. Jos šeima prašė nuimti maitinimą per žarnelę. Vyskupų konferencija savo laiške New Jersey aukštesniojo teismo teisėjui su tuo nesutiko. Jie rašė, kad "katalikai ligoniai, jų artimieji ir sveikata besirūpinantieji yra įpareigoti kiekvienu atveju pradėti ir tęsti dirbtines mediciniškas priemones, aprūpinančias vandeniu ir maistu. Tai pagrindiniai dalykai, reikalingi žmogaus gyvenimui. Jų neparūpinti — būtų kėsinimasis prieš žmogaus gyvenimą".⁹

Bet tai perdėta, nors, žinoma, yra suprantama atsakingų asmenų baimė būti apkaltintiems eutanazija. Užtat JAV vyskupų konferencijos Pro-Life komitetas savo rašte "The Rights of Terminally Ill" (Mirtinų ligonių teisės) pareiškė: "Įstatymai apie medicinišką gydymą tegul atsižvelgia į ypatingas aplinkybes, kuriose net dirbtinį maitinimą parūpinančios priemonės gali būti visai *neveiksmingos ar apsunkinančios*, kad būtų privalomos".¹⁰

ARTĖJANT MIRČIAI

Ką daryti ir ko nedaryti, mirčiai visai artėjant, aiškiai nustato minėtoji "Deklaracija apie eutanaziją": "Artėjant mirčiai, kurios naudojamomis gydymo priemonėmis negalima sustabdyti, leidžiama atidžiai, sąžiningai nuspręsti jų atsisakyti, prieš tai ligoniui atlikus savo religines ir moralines

pareigas. Tos priemonės tik vargina ligonį ir prailgina pilną skausmų gyvenimą. Tačiau nereikia apleisti įprastinių gydymų, kuriuos tokiais atvejais reikia ligoniui teikti".

Bet prie tų įprastinių vaistų kūnas pripranta. Dėl tos priežasties skausmams sumažinti reikia jų proporciją didinti. Čia naujinga prisiminti vieną Pijaus XII deklaraciją, kuri ir dabar visiškai galioja. Medikų suvažiavimas Romoje 1957 m. pateikė popiežiui tokį klausimą: "Ar pagal religiją ir doros mokslą galima leisti ligoniui ir gydytojui vartoti narkotikus, pašalinančius skausmą, bet užmigdančius ir sąmonę, nors mirtis jau graso, ir numatoma, kad šie vaistai trumpina jo gyvenimą?" Popiežius atsakė: "Leistina, jei kitokios pagalbos nebėra ir tos aplinkybės ligoniui visiškai netrukdo atlikti religines bei moralines pareigas".¹¹

Tai nėra jokia eutanazija. Tokiu atveju, aišku, mirtis jokių būdu nesiekiama, nors dėl rimtos, protingos priežasties ligonis ir patenka į mirties pavojų. Pirmiausia čia tik siekiama sušvelninti skausmus tais analgeziniais vaistais.¹²

Trumpai galima pasakyti, kad *leistina* dėl didelių mirtinai sergančio ligonio skausmų numalšinimo *naudoti narkotikus, didinti jų dozę*, nors jie kuriam laikui atimtų sąmonę ir būtų galima numatyti, kad jie sutrumpins gyvenimą.

Tai suprantant, žinant ir praktikuojant, galima būtų išvengti ligoniui daug aštrių skausmų ir didelių nemalonumų kitiems. Štai vienas atvejis. Kai aš darbavausi Brazilijoje, San Paulo mieste, kartą mane moterys pakvietė suteikti sakramentus labai sunkiai vėžiu sergančiam ligoniui. Aš tą tautietį kiek pažinojau. Tai buvo senas prieškarinių laikų imigrantas, kairiųjų pažiūrų. Nuėjęs su juo pasikalbėjau, drauge pasimeldėm. Jis ramiai atliko išpažintį, priėmė Komuniją ir Ligonį patepimą. Nepraėjus nė savaitei laiko, girdžiu, kad jis nusižudęs. Nustebau, keista. Vėliau sužinojau, kad tą rytą duktė, kuri buvo gailestingoji sesuo, norėjusi jam išvirkšti stiprių rami-

nančių vaistų. Jis sakęs, kad nereikia, pakentėsiąs tą dieną, o ji galinti eiti į savo tarnybą. . . Ji išėjusi. Po kelių valandų kaimynė paskambino į jos darbovietę ir pranešė, kad, nuėjusi ligonio pasižiūrėti, ji radusi pasismaugusį rankšluosčiu. Matyt, jam užėjo baisūs skausmai, ir jis neiškentęs nusizudė. Duktė vėliau pasakojusi kaimynei, kad gydytojas, dieną prieš tai aplankęs ligonį, pasakęs: "Pacientas negyvens daugiau kaip dvi dienas". Duktė, tai žinodama, galėjo visai nesibijodama, prikalbinti tėvą įsvirkšti jam tą rytą stiprių narkotikų dozę. Būtų apsvaigęs, nejautęs skausmų ir nedaręs savijudybės.

Aišku, duoti stiprius analgezinus vaistus, atimančius, nors ir laikinai, ligoniui sąmonę, kaip minėta, turi būti tikrai svarbi priežastis — labai stiprūs skausmai. Šiaip atimti ligoniui sąmonę būtų nusikaltimas.¹³ Jis turi sąmoningai pasiruošti mirčiai, ją sutikti krikščioniškai su gyva tikėjimo ir vilties dvasia. Jo artimieji ir bičiuliai gali jam daug padėti, patarti priimti ligonių sakramentus, jį lankyti, pas jį pabuvooti, jį guosti ir jam patarnauti.

Daug tikinčiųjų ligonių vengia vartoti narkotikus ir pakelia savo kančias, jas jungdami su Nukryžiuotojo kančiomis ir skausmais, mus atperkant. Tačiau tokio heroiško kentėjimo būdo negalima užmesti visiems. Žmoniška ir krikščioniška išmintis leidžia vartoti vaistus ir kitas priemones sumažinti skausmams, nors dėl to sumažėtų žmogaus sąmonė ir sutrumpėtų gyvenimas.¹⁴ Dėl tos pat priežasties leistina atsisakyti priemonių, dirbtinai ligonį maitinančių, palaikančių jo kvėpavimą ir pan., tačiau tik betiksliai pratęsiančių jo kančias ir gyvenimą.

Kaip jau minėjome, tokią doktriną, tokį elgesį su ligoniais patvirtino ir Vatikano Tikėjimo kongregacija savo "Deklaracija apie eutanaziją" 1980 metais. Tokia buvo katalikiškoji tradicija ir prieš šios deklaracijos paskelbimą. Nors yra ir kiek priešingai nusistačiusių dėl piktnaudžiavimo pavojaus, dėl baimės būti apkaltintam eutanazija ir liberalizmu, tačiau daugumas moralis-

tų šią doktriną skelbia savo paskaitose, knygose, straipsniuose ir pokalbiuose. Paminėsim tik žymesnius iš Amerikos: Andrew C. Varga, S.J., Denis Brodeur, Albert Moraczewski, O.P., Gary Atkinson, Edward Bayer, Jame Bresnahan, S.J., James Walter, Kevin O'Rourke, O.P., John J. Paris, Richard McCormick, S.J., Robert F. Drinan, S.J., ir kt.¹⁵

Nuo 1983 metų JAV teismuose, ypač New Jersey, Massachusetts ir Kalifornijos valstijose buvo 12 atvejų, kur, teisėjų sprendimu, liepta išpildyti ligonių ar jų artimųjų norą atsisakyti dirbtinių priemonių palaikyti gyvybei. Tuose teismuose pakviesti dalyvavo ir katalikai moralistai. Jų teigimai turėjo lemiamą įtaką teisėjų sprendimams.

ISNASOS

1. Žiūr. John J. Paris and Richard A. McCormick "The Catholic Tradition on the Use of Nutrition and Fluids", *America*, 1987, p. 356.

2. Sacra Congregatio Pro Doctrina Fidei "Declaratio de Euthanasia" in "Acta Apostolicae Sedis" (AAS) 4 (1980), p. 546.

3. Plg. J. J. Paris and R. A. McCormick "The Catholic Tradition. . .", p. 358.

4. Ten pat, p. 359.

5. Ten pat, p. 360.

6. Ten pat, p. 358.

7. "Declaratio de Euthanasia", p. 550-551.

8. "The Cath. Tradition", p. 360.

9. Ten pat, p. 357.

10. Ten pat, p. 358.

11. "Pii XII Allocutio", AAS 49 (1957), p. 147.

12. "Declaratio de Euthanasia", p. 548.

13. "Pii XII Allocutio", AAS 1958 ir 1958.

14. "Declaratio de Euthanasia", p. 547-548.

15. "The Cath. Tradition", p. 361.

■ JAV moterų medikių sąjunga savo metiniame suvažiavime Vašingtone pasisakė prieš vadinamąjį pavaduojančiųjų (surrogate) motinų biznį, kai moteris už aukštą atlyginimą sutinka bevaikėms šeimoms išauginti kūdikį, persodinus joms gemalą. Ta medikių sąjunga turi apie 10.000 narių. Jų rezoliucija sutampa su Katalikų Bažnyčios linija. Tokios pavaduojančios tariamos motinos ima maždaug po 10.000 dol. atlyginimo.

■ Lietuvių katalikų mokslo akademijos keturioliktasis suvažiavimas numatytas šaukti Romoje spalio 3-5 dienomis.

VELYKINIAI LIETUVIŲ PAPROČIAI

DANUTĖ BINDOKIENĖ

Žodis *Velykos* yra pasiskolintas iš gudų, reiškia "didelę dieną". Tai labai tinkamas pavadinimas, nes ir Lietuvoje Velykos buvo pati iškilingiausia visų metų šventė. Velykos yra ne tik Kristaus Prisikėlimo, bet ir visos gamtos pabudimo iš žiemos miego šventė. Net ankstyvas Velykų rytas, prieš saulės tekėjimą, pilnas magiškos jėgos. Ypač daug tos magijos susikaupia tekančiame vandenyje. Nusiplovus tokiame vandenyje prieš saulėtekį, nebus visame kūne vočių, skaudulių, užkrėtimų ar kitokių odos ligų. Jeigu Velykų rytą lyja, reikia vienplaukiam pastovėti lietuje, tada didelis užaugsi. Tai būdavo primenama mažiems vaikams, kurie labai norėdavo greitai užaugti.

Velykų rytą saulė tekėdama šokinėja, siūbuoja į šalis ir maino spalvas: žalia, mėlyna, raudona, vėl auksinė-geltona. Ją galima matyti, atsikėlus prieš saulėtekį ir stebint pirmąjį jos pasirodymą pro horizontą.

Visi važiuodavo į Prisikėlimo pamaldas. Jeigu, važiuojant keliu, susitiksi moterį, tai atsitiks nelaimė. Reikia apsisukti, grįžti atgal ir paskui važiuoti kitu keliu, tuomet nelaimės bus išvengta.

Velykų ryto procesija Lietuvoje paprastai einama aplink bažnyčią. Ji yra labai iškilinga: nešamos bažnytinės vėliavos, mergaitės barsto gėles, gieda choras ir visi žmonės pakaitomis su dūdų orkestru, garsiai gaudžia bažnyčios varpai. Einama tris kartus, giedant lietuvių pamėgtąją Velykų giesmę "Linksma diena mums prašvito". Po pamaldų yra šventinami velykiniai valgiai, gražiai sudėti pintinėlėse, papuošti žalumynais, sustatyti ant grotelių prie altoriaus.

Pasibaigus visoms pamaldoms bažnyčioje, žmonės skuba namo. Iš tikrųjų visais keliais ir keleliais, takais ir takeliais vyksta lenktynės: kas greičiau parvažiuos namo, tam darbai tais metais gerai seksis, viską visuomet laiku pabaigs. Net ir pėstieji

stengiasi aplenkti savo kaimynus ir pirmo namo pareiti. Nenuostabu, kad taip lenktyniaujant atsitinka ir nelaimių. Gal dėl to ir buvo sakoma, kad moteris, sutikta kelyje, atneša nelaimę (kam nors bėdą suversti juk reikėjo!).

Grįžus iš bažnyčios, valgomi velykiniai pusryčiai. Pradedama su pašventintu margučiu, kurį namų šeimininkė nulupa ir supjausčiusi duoda po gabalėlį kiekvienam šeimos nariui. Tai daroma, kad šeimoje nuolat būtų taika, meilė, visi gražiai tarpusavyje sugyventų. Po to valgomi įvairūs valgiai: mėsa, dešros, pyragai. Per Velykas reikia sočiai, gerai pavalgyti, "atsigavėti", nes visą gavėnią pasninkauta. Jeigu apylinkėje yra neturtingų žmonių, kurie neturi velykinių valgių, tai kaimynai dalinasi savo maistu, sunėsdami neturtėliams visko, kad būtų sotūs ir linksmi.

Vaikai ieško paslėptų margučių, kuriuos jiems palieka Velykų bobutė. Buvo žinomi ir kiškučiai, kurie dažo margučius, bet jie — tik Velykų bobutės arba Velykės pagalbininkai. Anksti anksti Velykų rytą jie prikrauna margučių į gražų vežimėlį, kurį traukia mažas, greitas arkliukas. Velykės botagėlis — saulės spindulėlis. Kai kur patys kiškučiai traukia Velykės vežimaitį su margučiais.

Ji važiuoja po visą šalį, sustodama kiekvieno vaiko kieme ir palikdama kiaušinių tam tikslui pakabintose ar padėtose pintinėlėse. Geri vaikučiai atsikėlę randa gražių, raštuotų margučių (o vėlesniais laikais dar ir saldumynų). Blogi vaikai randa tik vieną, nedažytą, visai baltą kiaušinį. Tada vaikui didelė gėda, iš jo draugai ir namiškiai juokiasi. Kartais kiškučiai lydi Velykės vežimėlį ir jai padeda išdalinti margučius. Jie yra užimti ne tik prieš Velykas ir Velykose, bet visus metus, kepdami vaikams pyragėlius. Kai tėvai kur išeina ar išvažiuoja, prižada vaikams parnešti lauktuvių — kiškio pyrago. Sugrįžę pasakoja:

"Einu per mišką (ar per sodą, ar pro krūmus) ir žiūriu: kiškutis, prijuostę prisi-juosęs, užsidėjęs kepuraite, pasiraityęs rankoves, traukia iš krosnelės kvepiančius pyragėlius. Aš jam sakau: 'Padėk, Dieve!' Jis man sako: 'Ačiū, ačiū. Gal nori paragauti? Dar karšti'. Kur aš nenorėsiu! Kaip kvepia, tokie gražūs..."

Vaikas tuo tarpu jau nebegali iškęsti: "O kokia jo krosnelė buvo?" — "Mažutė, gražutė"... — "Ar davė pyragėlių paragauti?" — "Davė, kaip neduos". — "Ar ir man parnešei?"

Tėtė, mama ar kitas namiškis tuomet ištraukia lauktuves ir padalina vaikams, kuriems ne tiek tie kiškio pyragėliai, kiek pats kepimo būdas palieka didžiausią įspūdį. Taip, rodos, ir mato sušilusį, skubantį kiškelį, maišantį tešlą, kūrenantį krosnelę. Kaip puiku, kad tėtė ar mamytė pataikė pro šalį eiti kaip tik tuo metu, kai pyragėliai buvo iškepę! Apie kiškio pyragus žinoma visoje Lietuvoje.

Su Velykų margučiais buvo žaidžiami įvairūs žaidimai. Paprasčiausias: eiti muštynių. Du žaidėjai laiko po margutį ir daužia vienas į kitą. Kieno kiaušinis nesudūžta, tas laimi. Kiaušinį reikia laikyti saujoj taip, kad tik truputį išsikiša smaigalys. Kitas taip pat kerta smaigaliu. Jeigu įmuša kiaušinio šoną, tai neteisingai mušė, ir sumušto kiaušinio savininkas nelaikomas pralaimėjusiu. Sumuštąjį kiaušinį pasiima laimėtojas. Po žaidimo skaičiuojama, kiek kuris kiaušinių išlošė. Buvo labai svarbu įsigyti kietalukštį kiaušinį, kuris greitai nedūžta. Rinkdamiesi stiprų kiaušinį, pakaukši juo (nevirtu) į priekinius dantis. Jeigu garsas aiškus, skardus, tai lukštas kietas; jeigu duslus ar neaiškus — kiaušinis greitai sutrūks, neverta tokio dažyti.

Kai kurie gudragalviai pasidarydavo "nedūžtantį" margutį. Jis padaromas taip: nevirto kiaušinio galuose padaroma po nedidelę skylutę. Į vieną galą įspraudžiamas plonas šiaudelis ir per jį pučiama, kol visas kiaušinis išteka per apačią. Tuomet į skylutę įstatomas šiaudelis, kurio vienas galas išplėstas kaip piltuvėlis, ir atsargiai pilami

ištirpytų pušų arba eglių sakai, iki visas kiaušinis pripildomas. Jeigu sakai sunkiai lenda, tai kitas pagalbininkas, ikištu į ant-rąją skylutę šiaudeliu, traukia orą iš kiaušinio. Prileidus lukštą sakų, skylutės gerai užtaisomos, kad nebūtų žymės, o paskui kiaušinis dažomas su kitais. Jis būna panašus sunkumu į tikrus išvirtus kiaušinius. Kartais į tuščią lukštą prileisdavo tirpyto cukraus, bet cukrinis margutis buvo daug sunkesnis, cukrus nelygiai sustingdavo, todėl juo sunkiau žaisti. Žinoma, jeigu apgaviką sugaudavo, tai jis būdavo nubaustas. Didžiausia bausmė — suvalgyti savo "margutį".

Kitas smagus Velykų žaidimas — margučių ridinėjimas. Juos geriausia ridinėti lauke, bet galima ir didesnėje patalpoje viduj. Ridinėjimui padaromas iš lentų gaubtas lovelis, maždaug 10 cm ilgio ir apie 15 cm pločio (lovelis gali būti ir daug ilgesnis). Vienas lovelio galas atremiamas į ką nors, kad būtų žemyn nuolaidumas, bet ne per daug status. Tada lovelio apačioje apibrėžiamas nemažas ratas — tai laukas, į kurį nuriedės kiaušiniai. Jeigu žaidimas vyksta lauke, lovelis turi būti pastatomas ant lygaus paviršiaus, nes rate kiaušiniai neriedės, jeigu bus grumstelių, aukštos žolės ir pan. Žaidžiant viduje, reikia žiūrėti, kad rato paviršius nebūtų labai slidus, nes kiaušiniai išriedės iš rato. Galima padaryti kokias sieneses arba užtvargas, kad kiaušiniai pasiliktų rate. Kai visi įrengimai pabaigti, žaidėjai pradeda rungtynes. Žaidžia 4-8 žaidėjai. Kiekvienas vartoja skirtingų spalvų margučius, kad būtų lengviau atskirti, kuris kiaušinis kam priklauso. Galima ir kitaip savus kiaušinius pasižymėti. Per lovelį iš viršaus leidžiamas kiaušinis. Kai vienas žaidėjas kiaušinį paleidžia, tada leidžia kitas, taikydamas, kad jo kiaušinis nuriedėtų iki ano ir jį užkliudytų. Jei riedėdamas kiaušnis pataiko į pirma nuriedėjusį, tai anas yra laimėtas, ir žaidėjas pasiima jį sau. Kiaušinius per griovelį leidžia pagal eilę. Kuris kiaušinį išlošia, tas be eilės vėl leidžia savąjį tol, kol kiaušinis kito kiaušinio nepaliečia. Tada kitas žaidė-

John Walter.

Prisikėlęs Kristus.

jas ima iš lauko (rato) savo kiaušinį ir ridena.

Ridinėjimui kiaušiniai gali būti ir įskilę (pvz., jie gali jau būti dalyvavę margučių muštyne ir jose laimėti), tačiau margučio šonai turėtų būti sveiki, nes suskilusiais šonais kiaušinis blogai rieda. Griovelis gali būti tiesus, bet gali būti ir visaip išsukinėtas, išlankstytas, kad kiaušiniai ilgiau riedėtų. Ridinėjimui lovelį galima išlenkti iš kartono (iš senos kartoninės dėžės), plastikos ar kitos medžiagos, kuri nesulinktų ir išlaikytų kiaušinių svorį.

Paprastesnis margučių ridinėjimas atliekamas be lovelio. Ant lygaus paviršiaus apibrėžiamas bent metro diametro ratas. Rato pakraščiais sudedamos kokios kliūtys ar užtvartėlės, kad pastumti margučiai neišsivistų laukan (tai galima padaryti ir iš suglamžytų laikraščio lapų). Vienaime rato šone paliekami varteliai, per kuriuos žaidėjai stums savo margučius. Pirmasis žaidėjas išrenkamas burtų keliu. Jis įridena savo margutį į ratą. Antrasis žaidėjas stengiasi savo margutį taip pastumti, kad užkliudytų pirmąjį kiaušinį. Žaidimas žaidžiamas ly-

giai taip, kaip su griovelio, bet čia kiaušiniai į ratą įstumiami-įridenami ranka, žaidėjui atsiklaupus ar atsisėdus ant žemės. Kadangi kiaušinis nerieda loveliu, tai visas žaidimas priklauso nuo žaidėjo: kaip jis savo kiaušinį paleidžia į ratą. Jeigu kiaušinis pastumiamas taip smarkiai, kad išlekia iš lauko, žaidėjas praranda savo eilę.

Seniau kiaušinius ridinėdavo tik jauni vyrai ir paaugliai. Merginoms tai nebuvo tinkama. Jos parūpindavo savo berneliams kiaušinių, paragindavo žaidėjus ir pasaugodavo išloštuosius margučius. Dabar margučius daugiausia ridinėja tik vaikai (berniukai ir mergaitės).

~ ~ ~

Jeigu Velykose kas ateina į svečius, tai būtina apdovanoti margučiu. Svečias taip pat atneša kiekvienam šeimos nariui (arba bent šeimnininkams, o vaikams — saldumynų) po margutį. Vaikai Velykų rytą eina "kiaušiniauti", bet tik pas pažįstamus, artimus kaimynus ir krikšto tėvus. Atėję pasisveikina ir stovi prie durų tylėdami. Visiems aišku, kad reikia duoti margutį. Gavę gražiai padėkoja, palinki linksmų Vely-

kų ir eina toliau. Kai Velykos buvo švenčiamos tris dienas, pirmąją dieną į svečius niekas nevaikščiodavo — būtų buvusi gėda tokią šventą dieną pas žmones landžioti, lyg iš namų būtų išvytas.

Buvo sakoma, kad pirmoji Velykų diena pašvęsta Dievui, reikia rimtai, ramiai užsilaikyti, pabūti savo šeimos tarpe, skaniai pavalgyti, "atsigavėti". Antroji diena skirta pasilinksminimams, draugų aplankymui, pasisvečiavimui. Trečioji diena pašvęsta tinginiui. Reikia ilgai miegoti, atsigauti po visų pasisvečiavimų, nes tuoj vėl reikės į darbus kibti.

Velykoms šeiminkės paruošdavo velykinį stalą, kuris būdavo padengtas visą dieną. Tuo būdu, svečiams apsilankius, šeiminkėms nereikėdavo dirbti, galėjo pabendrauti su svečiais. Stalas buvo baltai uždengiamas, papuošiamas žalumynais arba tam tyčia iš anksto nuskintomis ir pamerktomis vaismedžių šakelėmis (daugiausia vyšnių), kurios iki Velykų pražysta. Žalumynai prisegiojami ir prie staltiesės kraštų, nukarusių nuo stalo žemyn. Ant stalo dedami šalti velykiniai valgiai: keptas kumpis, žąsis, paršiukas, margučių pintinėle arba lėkštė, saldus sūris, duona, pyragai ir pan. Užgerti duodama alaus, saldžios degtinės, giros.

Kiekvienas, atėjęs pasveikinti su Velykomis, turi būti vaišinamas. Būtų labai nemandagu, jeigu svečias vaišių atsisakytų. Reikia visko bent po truputį paragauti, šeiminkę pagirti, kitaip ji jaustųsi įžeista.

Jaunimas, rimtai užsilaikęs visą gavėnią, Velykose nori pasilinksinti. Didesnė troboj susirenka padainuoti, pašokti. Tai dažniausiai būdavo daroma pavakare arba vakare. Dienos metu mėgstama sūptis sūpynėse. Jeigu Velykų oras nešaltas, gražus, tai sūpuoklės įtaisomos po aukštu medžiu, kad būtų galima aukštai įsisupti. Esant nepalankiam orui, sūpuoklės virvės pririšamos daržinėje (kluone) po balkiu. Supamasi ne vien pramogos ieškant, bet norint užtikrinti gerą ateinančios vasaros derlių, panašiai kaip Užgavėnėse. Besisupdamos

merginos ir vyrai dainuoja specialias supimosi dainas, pvz.:

1. Supkit, meskit, jūs sesutės,
Labai aukštai, labai toli,
Kad išvysčiau tėvo dvarą,
Tėvo dvarą, brolio sodą.
Tėvo dvare kurtai loja,
Brolio sode žirgai žvengia.
Kurtai loja nelakinti,
Žirgai žvengia nepašerti.

2. Supkit, meskit mane jauną,
kad užvysčiau aukštą kalną,
Aukštą kalną, žalią girią,
Žalią girią, ažuoliją.
Ažuolėlio žali lapai, —
Tie lapeliai nubyrėjo,
Tie lapeliai nubyrėjo,
Per upelį nutekėjo.

Susirinkęs jaunų vyrų būrys pasimoko giedoti "Linksma diena mums prašvito", padainuoti kelias dainas ir eina per žmones. Tai vadinamieji lalauninkai. Daugelyje kitų tautų (pvz., Amerikoje) giedotojai eina prieš Kalėdas, giedodami kalėdines giesmes ir dainuodami dainas. Juos galėtume prilyginti Lietuvos Velykų lalauninkams.

Lalauninkai būna daugiausia nevedę vyrai, kartais su savimi vedasi muzikantą su smuiku arba armonika. Atėję į kiemą, pirmiausiai pagieda velykinę giesmę, pasveikina šeiminkes su šventomis Velykomis, paskui padainuoja. Šeiminkė duoda jiems pyrago, dešrų, margučių, šeiminkas vaišina gėrimais. Margučius būtinai dalina tų namų merginos. Nors buvo einama į visus kiemus, bet dažniausiai ten, kur yra netekėjusių merginų. Joms jau prieš Velykas pasako, kad ateis lalauninkai, todėl merginos stengiasi numarginti gražius margučius. Tai yra geras būdas parodyti savo sugebėjimus, pasipuikuoti prieš kitas kaimo mergaites. Pasitaiko, kad lalauninkai neima iš merginos margučių, kurie prastai atrodo, o tada jai yra didžiausia gėda.

Lalauninkų dainos pasižymi priedainiais, kartojamais po kiekvieno posmelio. Posmeliai trumpi, dažnai tik dviejų eilu-

čių. Priedainis neturi nieko bendra su posmelio turiniu. Lalauninkai daugiausia buvo žinomi Dzūkijoje, kuri yra garsi panašaus pobūdžio sutartinėmis dainomis. Štai pora ištraukų iš lalauninkų dainų:

1. Oi ant kalnelio
Stov žalia grūselė,
Vynelis vyno žaliasis.

Po ta grūsele
Sidabrinė rasa,
Vynelis vyno žaliasis.
2. Augo verbelė ant didžio dvarelio
Oi vynas vynas, vynas žaliasai.

Ant tos verbelės, drabnos šakelės
Oi vynas vynas, vynas žaliasai.

Ant tų šakelių platūs lapeliai,
Oi vynas vynas, vynas žaliasai.

Ant tų lapelių gaili raselė,
Oi vynas vynas, vynas žaliasai.

Nėra būtina lalauninkams dainuoti įprastąsias sutartines: galima pasirinkti ir kitokių dainų.

~ ~ ~

Velykų dieną galima sužinoti ateinančios vasaros orą, savo asmenišką laimę, galima apsisaugoti nuo įvairių kenkėjų, jeigu žinai, ką reikia atlikti, kokius spėjimus daryti. Pvz.:

- Jei nori nematyti visą vasarą gyvačių, tai saugokis, kad pirmą Velykų dieną nepamatytum adatos.

- Jeigu Velykose atsitiks kokia nelaimė ar nesėkmė, tai visus metus viskas eis atvirkščiai, metai bus nelaimingi.

- Jau minėjome apie lenktynes iš bažnyčios Velykų rytą: kiekvienas, namo greičiau sugrįžęs, bus pirmesnis visuose darbuose, viskas jam geriau seksis (ypač lauko darbais).

- Sakoma, kad Velykose maldos tikrai išklausomos, todėl reikia daug melstis.

- Jeigu Velykų rytas saulėtas ir gražus, tai vasara bus graži, oras geras; jeigu lyja (arba sniega), reikia tikėtis blogų metų. Blogiausiai yra tada, jei pirmąją Velykų dieną pradeda trankytis perkūnas, bet žmonės ir šioje blogybėje matė prošvaisčių. Jei-

VILNIAUS KATEDRA

DAINIUS JUOŽENAS

Buvusioji Vilniaus katedra — dabar Pa-veikslų galerija — yra vienas nuostabiųjų senojo Vilniaus architektūros paminklų. Pastatyta pačioje miesto širdyje, daug kentėjusi nuo gaisrų, karų, statybos klaidų ar pelkėto grunto svyravimų, tačiau kiekvieną kartą vėl lyg feniksas pakylanti iš pelenų ji buvo žymiausių mūsų tautos ir valstybės įvykių nebyli liudininkė. Dabar mes ją grožimės, pasipuošusia prakilniu, iškilmingu klasicistiniu rūbu, tačiau praeityje jai pritiko ir rūstus gotikinis, elegantiškas renesansinis ar įmantrus barokinis stilius.

O dabar pabandykime praskleisti sunkią amžių uždagą. Nusikelkime į viduramžius, į karaliaus Mindaugo laikus, kai Vilnius jau buvo gerai įtvirtintas, vietomis net mūrinis miestas Vilnios ir Neries upių santakoje, išsidėstęs pelkėtoje žemumoje aplink didingą piliakalnį, vainikuotą medinės pilies kuorais. Vilnios upelė, žinia, tekėjo dabartinėmis Pionierių, J. Janonio ir T. Vrublevskio gatvėmis ir įsiliedavo į Nerį toje vietoje, kur dabar garlaivių prieplauka. Dabartinė vaga tarp kalnų buvo prakasta tik Gedimino laikais rekonstruojant Aukštutinę pilį, siekiant sukurti papildomą gamtinę kliūtį, kad Vilniaus pilsy atsidurtų saloje. Juosdama piliakalnį iš pietvakarių pusės Vilnia tekėjo neatsitiktinai. Aplink tvyrojo durpingos, liumpsinės pievos, vėslūs sąvašynai ir meldynai, tačiau nuo piliakalnio į pietvakarius driekėsi sausas smėlėtas iškyšulys — ragas, kurį ir juosė it kilpa Vilnia. Ragas?... Atspėjote — Šventaragis! Taip, tai ta pati romantikų legendose apdainuota vieta, tik gal ne slėnis, o atvirkščiai, kalvelė — Šventas ragas.

gu perkūnas griaudžia, lapams dar neišsprogus (labai retai Velykose Lietuvoje medžiai jau būdavo su lapais), tai vagims tais metais labai nesiseks vogti.

Šventumo žymė šią vietą ženklina nuo neatmenamų laikų. Čia buvo senovės lietuvių alka, čia kūrenosi šventoji ugnis, vykdavo pagoniškos apeigos. Visai greta, ten, kur dabar po svyrroku liu beržu stovi jubiliejinis Vilniaus akmuo, ant Vilnios kranto dunkančioje kalvoje, buvo deginami mirusieji kunigaikščiai, kaip vėliau Kęstutis ar Algirdas su savo aštuoniolika žirgų. Kitame Vilnios krante, į Lukiškių pusę, driekėsi Šventasis miškas.

Grįžkime tačiau į XIII amžių. Volynės metraštis teigia, kad kunigaikštis Mindaugas vienus savo varžovus išžudė, kitus išvijojė iš krašto "ir pradėjo kunigaikščiauti vienas visoje Lietuvos žemėje". . . Sunkus, dažnai kruvinas buvo valstybės kūrimo darbas. Šiauriniai kaimynai latviai jau dejuoja po kalavijuočių riterių letena, o ir brolius prūsus spaudžia kryžiaus žygių replės, pavojus gresia Žemaitijai. Bet štai jau 1236 m. rašytiniuose šaltiniuose sutinkami žodžiai "Mindaugo Lietuva". Jauna valstybė atkakliai siekia būti pripažinta, ieško ryšių su Vakaraais; tuo tikslu Mindaugas krikštijasi ir po dvejų metų, 1253 metais, karūnuojamas Lietuvos karaliumi. Lietuvoje atsiranda ir du vyskupai: Vokiečių ordino kunigas Kristijonas ir lenkas dominikonų kunigas Vitas. Kristijonui buvo dovanota dalis žemaičių žemių, tik pastarieji jam nepakluso, ir Kristijonas sukėlė kryžiuočių įsiveržimą, tačiau gavo reikiamą atkirtį. Vyskupui Vitui buvo pavesta rūpintis Aukštaičių žemių pastoracija, bet jam, nors ir remiamam Lenkijos primo Gniezno arkivyskupo ir Čekų karaliaus Otokaro II-ojo, žemė nebuvo dovanota, todėl Lietuvoje jis neilgai teisbuvo.

Štai čia ir prasideda Vilniaus katedros istorija. Kai 1931 metais vyriausias Vilniaus krašto konservatorius St. Liorencas pirmasis prisilietė prie nežinomo kvadratinio pastato liekanų, kurio grindys buvo 205 cm žemiau negu dabartinės katedros grindys, jis negalėjo ir įsivaizduoti, kad gali tekti perrašyti ištisą viduramžių Lietuvos istorijos atkarpą. Liorencas teigė, jog surado Jogailos 1387 m., Lietuvos krikšto metais, pa-

statytos katedros liekanas. Ši tradicinė tezė išsilaikė ligi šių dienų, kada Paminklų konservavimo instituto specialistai N. Kitkauskas, A. Lisanka ir S. Lasavickas įrodė, jog iš tikrųjų tai yra žymiai ankstesnis krikščioniškas statinys, sprendžiant iš pastato tipo, orientacijos pagrindiniu fasadu į vakarus, mūro technikos ir archeologinių radinių. Tai ne kas kita, kaip karaliaus Mindaugo statyta katedra. Ji buvo kvadratinio plano (27,7 x 22,4 m) romantinio stiliaus pastatas, kurio šonus ir kampus rėmė stambūs kontraforsai, vakarinėje sienoje stovėjo 12,5 m pločio masyvus bokštas, o rytinėje dalyje — siauresnė presbiterija su pusapvale apside. Pastato viduje lubas rėmė keturios keturkampio pjūvio kolonos. Katedros grindys buvo išklotos žalsvomis glazūruotomis plytelėmis. Stogas buvo dengtas švine skarda. Palyginti su dabartine katedra, tai tebuvo maža bažnytėlė, kiek didesnė už Šv. Kazimiero koplyčią. Bet didesnės ir nereikėjo, juk lietuviai pasiliko pagony, o ir Mindaugo santykis su naujuoju tikėjimu nėra ligi galo aiškus.

Karaliaudamas Lietuvoje dešimtuosius metus, Mindaugas tapo pravoslaviškosios Rusijos šalininkų grupuotės sąmokslų auka ir 1263 metais buvo nužudytas. Tačiau ir Volynės kunigaikščių dinastija Lietuvoje neįsitvirtino dėl pačių rusų žemių silpnumo, pietinę Rusijos dalį puldinėjant mongolų-totorių ordoms. Lietuvoje susitelkė savarankiškos tautinės orientacijos šalininkai, ištikimi senajai lietuvių kultūrai ir pagoniškajam tikėjimui. Jiems vadovavo didysis kunigaikštis Traidenis (1270-1282), davęs pradžią šlovingai pagoniškos Lietuvos valdovų plejadai — Vyteniu, Gediminui, Algirdui, Kęstučiui.

Neapykanta kryžiuočiams, kurių vardas tiesiogiai siejosi su krikščionybe, nepagalėjo ir katedros. Ji buvo sudeginta ir gerkai apgriauta. Šventaragyje vėl suliepsnojo Gabijos ugnelė. Stiprėjant ir augant Lietuvos Didžiąjai Kunigaikštystei, valstybės valdovai negalėjo nesuprasti, jog stipri, centralizuota karinė vienvaldystė privalo remtis vieninga religine bendruomene, pajungta

pasaulietinės valdžios uždaviniams. Pagonybė, būdama krikščioniškosios civilizacijos apsuptyje, išgyveno krizę. Lietuvos kunigaikščiams ne mažiau rūpėjo plėtimasis į Rytus ir gynyba į Vakarus. Tad krikšto priėmimas seniai jau buvo pavirtęs svarbia korta politiniame žaidime.

Katedra — negirdėtas atvejis viduramžių istorijoje! — pavirto vyriausia pagoniška šventykla Lietuvoje. Iš šiaurės pusės buvo pristatyti dveji laiptai, vedą tiesiai ant buvusių kolonų pėdų ir kertą kairiąją navą skersai. Tai rodo, jog nei stogo, nei bokšto, nei dalies sienų nebeliko. Matyt, kriviai neįsivaizdavo alkavietės kitaip, kaip tik po atviru dangumi. Buvusios katedros grindys pavirto atvira platforma, ant kurios vykdavo apeigos. Senuose raštuose teigiama, jog gynybinis bokštas — dabartinė katedros varpinė — taip pat vykdė apeigines funkcijas. Krivių Krivaičiui priklausė ir mūrinis pastatas, besiremiąs į bokšto pietinę pusę, padovanotas Jogailos 1387 metais pirmajam Vilniaus vyskupui. Mūrinio pastato liekanos, surastos lenkų tyrinėtojų 1938 metais, guli po dabartiniu Gedimino aikštės grindiniu.

Taip atrodė Šventaragio iškyšulys Lietuvos krikšto išvakarėse, daugiau kaip prieš 600 metų. Šventaragio alkavietę, atgimusią ant Mindaugo katedros griuvėsių, galėtume charakterizuoti kaip savotišką šventyklą. Kokiam dievui ji buvo skirta? Lenkų kronikininkas Dlugošas, aprašinėdamas krikštą, nemini Perkūno, o Gediminas, priimdamas popiežiaus pasiuntinius, yra pareiškęs: "o mes garbiname dievą pagal savo apeigas, ir visi turime vieną Dievą".

1386 metais Gedimino anūkas didysis Lietuvos kunigaikštis Jogaila, jo broliai ir pusbroliai apsikrikštijo Krokuvoje. Didžiausias rekordininkas krikšto srityje buvo jo pusbrolis Vytautas, suspėjęs per savo gyvenimą apsikrikštyti tris kartus: du kartus katalikiškai ir kartą pravoslaviškai. Jogaila vedė karalaite Jadvygą ir tapo Lenkijos karaliumi, unijos ryšiais sujungdamas Lenkiją su Lietuva, kurią pasižadėjo apkrikštyti. Tai daryti buvo pradėta 1387 m.

vasario mėnesį. Jogaila, Vytautas ir didelis būrys didikų bei lenkų dvasininkų apsistojo Vilniuje. Vyriausiasis Krivių Krivaitis dar anksčiau patyliukais buvo ištremtas į Kernavę. Kernavėje vienas piliakalnis ligi šių dienų vadinamas Lizdeikos kalnu. Šventoji ugnis Šventaragyje buvo užgesinta, kiti pagoniškojo kulto atributai sunaikinti. Ant tų pačių pamatų pradėjo sparčiai kilti naujoji katedra, kurią vėliau pašventino lenkų šventojo Stanislovo vardu. Pagoniškojo aukuro vietoje iškilo didysis katedros altorius. Pastato grindys buvo išklotos paprastomis raudonomis plytomis, vėl buvo sumūrytos keturios aštuoniakampės kolonos, šonuose pristatytos trys koplyčios. Po viena jų buvusioje kriptoje neseniai surasta seniausia Lietuvoje tapyta freska, vaizduojanti nukryžiuojimą. Katedros skliautai buvo spalvingai išdekoruoti, o stogas uždengtas glazūruotomis stiegėmis (tokiomis čerpėmis). Naujai įsteigtos Vilniaus vyskupystės pirmuoju vyskupu buvo paskirtas vienuolis pranciškonas Andrius Vasila.

Jogailos statyta katedra gyvavo neilgai. 1419 metais ji visiškai sudegė. Lietuvą tuomet valdęs didysis kunigaikštis Vytautas nedelsdamas išnaudojo tokią progą, ruošdamasis būsimai savo karūnacijai. Senosios sienos buvo nugriautos ir pradėta statyti daug didesnė katedra (ilgis 62m, plotis 28 m), gotikinė trinavė, halinio tipo (visos navos vienodo aukščio). Erdvę dalijo keturkampių stulpų poros. Didysis šv. Kryžiaus arba Vytauto altorius buvo centrinės navos pačiame viduryje. Vytautui ne kartą teko lankytis Ordino žemėse, todėl pastatas buvo labai panašus į kryžiuočiams priklausančias Varmijos bažnyčias, o ypač Frauenburgo (dab. Fromborko, Lenkija) katedrą. Panašumą mini ir keliautojas Žilbertas da Lanua. Gotika veržėsi aukštyn — stogas buvo iškilęs net į 47 metrų aukštį. Nelaimingai nesulaukęs karūnacijos, 1430 metais katedroje su karališkomis iškilmėmis buvo palaidotas ir pats Vytautas, jau senelis. Paguldė jį greta žmonos Onos, kurios sarkofagas buvo kairiosios navos gale, prie šv. Mykolo Archangelo altoriaus. Greta

Eugene Burnand (1850-1921).

Apaštalai Petras ir Jonas, gavę žinią, kad Kristus prisikėlė, bėga prie kapo įsitikinti.

Vytauto po dešimties metų atgulė ir jo brolis, Lietuvos didysis kunigaikštis Žygimantas Kęstutaitis, klastingai nužudytas Jogailos brolio Švitrigailos šalininkų Trakuose. Katedroje palaidoti ir Algirdo vaikai bei vaikaičiai: Jogailos broliai Aleksandras Vygantas (miręs 1392 m.), Karigaila (1390 m. žuvęs mūšyje su kryžiuočiais) ir Švitrigaila (miręs 1452 m. Lucke), taip pat Jogailos anūkas kunigaikštis Kazimieras, miręs 1484 metais ir 1602 metais paskelbtas katalikų bažnyčios šventuoju. Deja, unijos sujungtų valstybių valdžioje

isigalėjo ne Vytauto, bet Jogailos palikuonys, kurių dinastija tęsėsi ligi paskutiniojo Jogailaičio — Žygimanto Augusto.

Bėgo metai, papūtė renesanso kultūros vėjai. XVI amžiaus pirmoje pusėje gynybinis bokštas buvo paaukštintas. 1530 metais katedra smarkiai apdegė. Italas architektas Bernardas Zanobis rekonstruodamas katedrą suteikė jai nemaža renesansinių bruožų, tačiau išsaugojo gotikinę erdvę. Vidus tviskėjo prabanga: freskos, paveikslai, skulptūros, puošnūs kunigaikščių ir vyskupų antkapiai, turtingi altoriai. Tai buvo

Vilniaus klestėjimo amžius. Miestas apsitvėrė mūro siena, katedros pašonėje išaugo puošnūs renesansiniai kunigaikščių rūmai. Rūmų sode, kalno papėdėje, vaikštinėdavo karalius Žygimantas Augustas, liūdėdamas jaunos gražuolės žmonos Barboros Radvilaitės. Vilniaus gatvėse ir aikštėse virė karšti reformų ir katalikų ginčai, neretai virsdavę peštynėmis. Kova prieš reformatus tiesiogiai palietė ir katedrą. Karalaitį Kazimierą paskelbus šventuoju, karaliaus Vladislovo Vazos užsakymu architektas Konstantinas Tenkala pietrytiniame pastato kampe pastatė koplyčią, į kurią ir buvo perkelti šv. Kazimiero palaikai. Koplyčia gėrimės ligi šių dienų. Tai vienas nuostabiausių ankstyvojo baroko architektūros šedevrų Lietuvoje. Kiek anksčiau, 1660 metais, katedra vėl nukentėjo nuo gaisro. Ją rekonstravo architektas Vilhelmas Polis, kuris nusprendė papuošti pagrindinį fasadą dviem bokštais.

1655 metais prasidėjo valstybės ir miesto galybės smukimas. Nesėkmingai klostėsi karas su Rusija dėl Ukrainos. Pirmą kartą miesto istorijoje priešas priartėjo prie Lietuvos sostinės. Mieste kilo neapsakoma panika. Vilniaus vyskupas Jurgis Tiškevičius su savo ištikimiausiu mūrininku užsidarė katedroje ir ėmė slapstyti kunigaikščių, karalių, vyskupų palaikus, kad jų neišniekintų artėjantis priešas. Palaikai buvo užmūrijami požemių kriptose ar kitaip slepiami. Šventasis Kazimieras sidabriname karste buvo išvežtas į Rožanų miestelį Baltarusijoje. Pats vyskupas upėmis nuplaukė ligi Karaliaučiaus, ten peršalo ir mirė, nespėjęs papasakoti, kur išslapstyti didikų palaikai. Miestiečiai dar bandė ginti miestą, tačiau jėgos buvo nelygios, ir atamano Zolotarenkos vadovaujami kazokai pirmieji įsiveržė į Vilnių. Miestas degė 18 dienų, kilo epidemijos ir badas. Okupacija tęsėsi šešetą metų. Katedra, kaip ir dauguma bažnyčių, buvo išplėšta ir apleista. Buvo sunaikinti Vytauto ir kitų kunigaikščių sarkofagai ir antkapiai, meno kūriniai ir kulto reikmenys. Dar ne kartą Vilnius kentėjo nuo rusų ir švedų kariuomenių antpuolių,

tačiau stengdavosi užsigydyti karų padarytas žaizdas, nes čia buvo Lietuvos ekonominis, kultūrinis, dvasinis centras.

XVIII a. viduryje katedros būklė pasidarė katastrofiška. Ėmė grimzti pastato pamatai, sumūryti ant neatsparaus durpingo pagrindo. Aukšti gruntiniai vandenys ir dažni pavasario potvyniai, užlieję katedros rūsius ir net grindis, sunkino padėtį. Dėl to suskilo sienos, ypač vakarinio fasado, pavojingai supleišėjo dešinysis bokštas su laikrodžiu. 1769 metais bokštas nugriuvo. Katedra buvo uždaryta. Tada sukruto Vilniaus vyskupas Masalskis. Jo remiamas baudžiauninko sūnus architektas Laurynas Stuoka-Gucevičius laimėjo katedros rekonstrukcijos konkursą. Darbai buvo pradėti 1783 metais. Stuoka-Gucevičius išlaikė pastato vidinę erdvinę struktūrą; išsaugojo šv. Kazimiero ir Valavičių barokines koplyčias. Katedra kiek prasiplėtė į šonus, apjungdama koplyčias už šoninių kolonadų. Prie pagrindinio fasado buvo pristatytas didingas šešių kolonų (20 m aukščio) portikas, šv. Kazimiero koplyčiai simetriškai buvo pristatyta beveik tokia pat zakristija. Pastatas įgavo darnias, monumentalias ir didingas klasicistinio stiliaus formas.

Nebaigus visų statybos darbų, sugriuvo Lietuvos-Lenkijos valstybė. Vyskupas Masalskis buvo pakartas sukilėlių Varšuvoje. Stuoka-Gucevičius vadovavo Vilniaus miestiečiams sukilėliams, kautynėse prie Ašmenos buvo sunkiai sužeistas ir 1798 m. mirė. Darbus užbaigė architektas M. Šulcas.

Vilnius tapo carinės Rusijos imperijos gubernijos centru. Katedra atjaunėjo ir išsipuošė, bet jos kaimynas, Žemutinės pilies kunigaikščių rūmai, buvo negailestingai nušluoti nuo žemės paviršiaus. Prasidėjus 1830 metų sukilimui, iškilo pavojus ir pačiai katedrai, nes karštligiškai imta įrenginėti Žemutinės pilies teritorijoje tvirtovę-citadelę. Paskubomis buvo supilti pylimai šalia Gedimino kalno, atrioglintos patrankos. Žinia, patrankoms šaudyti reikalinga erdvė, tai katedros aikštėje buvo nugriauti pirmųjų Vilniaus vyskupų rūmai, gynybinės sienos fragmentai, Lietuvos tribunolo

rūmai, Pilies Vartų namas, šv. Roko benamių prieglaudos kvartalas ir kiti pastatai. Likusieji namai aplink pilies kalną paversti kareivinėmis. Vis dėlto caras nesiryžo pasikėsinti į brangiausią Vilniaus šventovę.

Kylant lietuvių nacionalinio išsivadavimo judėjimui, katedra su vyskupu ir kapitula priešakyje tapo lenkinimo židiniu. Prisiidengiant antipravoroslaviška veikla, buvo puoselėjamos šlėktiškos tradicijos, unijinės nuotaikos ir didžialenkiškas šovinizmas, kurstoma nesantaika tarp Vilnijos krašto tautų. Tačiau Vilniaus lenkų visuomenės sluoksniuose buvo ir nuoširdžių Vilnijos patriotų, tikrų senojo Vilniaus mylėtojų.

Po 1931 metų potvynio katedra atsidūrė ant sugriuvimo ribos. Pagaliau buvo imtasi kapitalinių pastato gelbėjimo darbų. Vietoje jau supuvusių L. Stuokos-Gucevičiaus įtaisytų ažuolinių polių po pamatais buvo išgręžti ir išbetonuoti 279 poliai, kurie siekė net 15 metrų gylį. Vykdomi darbai buvo labai sudėtingi, atliekami pagal geriausią to laiko technologiją. Kartu pastatas buvo įvairiapusiškai tiriamas. Štai čia ir pasipylė sensacingi atradimai. Nuo potvynio vandens šv. Kazimiero koplyčioje įkrito grindys. Ši koplyčia rūsio neturėjo, ir štai prie altoriaus pagrindo buvo netikėtai surastos paslėptos dvi urnos, kuriose buvo karaliaus Vladislovo Vazos širdis ir kepenys. Po visomis koplyčiomis atsivėrė L. Stuokos-Gucevičiaus laikais užmūrytos kriptos, pilnos kaulų ir kaukolių. Visa tai buvo apgadinta vandens ir chaotiškai sumaišyta. Jokių ženklų, kad tai būtų buvę kunigaikščių palaikai, nesimatė. Pagaliau 1931 m. liepos 21 dieną architektas Jonas Peška nusileido į katedros rūsį patikrinti vieną jį sudominusį sienos paplatėjimą. „Čia, — pasakoja jis, — mano širdis taip smarkiai iš susijaudinimo ėmė plakti, kad darėsi baisu, kad neplyštų“. Kurijos buvo griežtai ir kategoriškai įsakyta jokių tyrinėjimų (archeologinių ar istorinių) nedaryti. Vis dėlto J. Peška ryžosi prakalti sieną. „Lyg ko bijodamas, delsiau kišti ranką su lempute ir galvą angon. Degiau ir virpėjau. Yra, sakiau sau, yra... ir pats nežinojau, kas ten

yra... kažkodėl nenorėjau žiebti lemputės neįkišęs galvos į kriptą. Galų gale paspaudžiau mygtuką, ir mano nuostabai nebuvo ribų. Prieš mane, nišoje, trys įgriuvę karstai. Ant vidurinio karsto matau uždėtą kažkokią lentelę, o nuvedus šviesą kriptos sienomis, staiga kažkas sužibo...“ Taip buvo surasti Lietuvos didžiojo kunigaikščio ir Lenkijos karaliaus Aleksandro Jogailaičio bei Žygimanto Augusto žmonų Elžbietos ir Barboros palaikai. Vanduo nepagailėjo ir jų — Aleksandrą atpažino tik iš karūnos. Architektas prof. J. Klosas, vėliau St. Sukovskis suprojektavo karališkąjį mauzoliejų po Kazimiero koplyčia, kuris ligi karo pradžios buvo beveik baigtas; liko nepadaryti tik urna ir sidabriniai sarkofagai. Tos karūnos, kurias dabar matome karstų galvūgalyje, yra netikros — tai tik kopijos. Deja, tikrosios kažkur iškeliavo, nors reikia pasakyti, kad jau rastos jos buvo gerokai sunykusios ir apdūlėjusios. Dabar Lietuvos valdovai ilsisi ažuoliniuose karstuose ir laukia, kada greta jų atsiguls didysis kunigaikštis Vytautas ir daugelis kitų dar nesurastų kunigaikščių.

Po Didžiojo Tėvynės karo katedra buvo uždaryta. Šv. Kazimiero karstas buvo perkeltas į Šv. Petro ir Povilo bažnyčią Antakalnyje. Sujauktas, pridulkėjęs katedros vidus, išmėtytos knygos, kulto reikmenys, kitos meno vertybės — tokį liūdną vaizdą pamatė Dailės muziejaus darbuotojai, 1955 metais peržengę pastato slenkstį. Pastatas buvo suremontuotas ir pritaikytas Paveiklų galerijai. Joje eksponuojama geriausia Vakarų ir Lietuvos tapytojų darbų kolekcija respublikoje. 1969 metais, restauravus meistro Radavičiaus XIX a. pabaigoje pastatytus vargonus, buvo atgaivintos vargonavimo tradicijos. Čia kasmet vyksta vargonų muzikos festivaliai, nuskamba „Poezijos pavasario“ baigiamieji akordai, Naujųjų metų išvakarėse grojama „Atsisveikinimo simfonija“. Neseniai pastate buvo įrengta moderni švediška oro kondicionavimo sistema, įgalinanti meno kūriniams, eksponuojamiems galerijoje, sukurti kuo geriausias sąlygas. Vykstant šiems darbams,

MELSKIS SAVO TĖVUI

CHIARA LUBICH

“Kai tu panorėsi melstis, eik į savo kambarėlį ir užsirašinės melskis savo Tėvui, esančiam ten, slaptoje” (Mt 6,6). Šie Jėzaus žodžiai yra paimti iš jo “Pamokslo nuo kalno”. Šis ypatingas skyrius kalba apie išmaldą, pasninką ir maldą, kurių praktikuojimas visada buvo svarbus religiniame Dievo žmonių gyvenime. Tai priminęs, Jėzus paaikškino, kokia mintis turėtų įkvėpti jo tikruosius mokinius, tuos gerus darbus vykdančius.

Jėzaus žodžiai, kaip paprastai, buvo konkretūs, liečiantys jo klausytojų kasdieninį gyvenimą. Todėl, kai jis kalbėjo apie maldą, kiekvienas galėjo prisiminti žinomus žmones, kurie mėgo “melstis, stovėdami sinagogose ir aikštėse, kad būtų žmonių matomi”. Jėzus sakė, kad jo sekėjai turi daryti kaip tik priešingai: užsidaryti kur nors namo vienuose, kur niekas negalėtų jų matyti ir girdėti, tik Tėvas.

Kontekste aiškiai matosi, kad šių žodžių nereikia suprasti raidiškai. Jėzus čia neneigia viešos individo ar bendruomenės maldos, taip pat spontaniškos širdies gilumoje ar išorinės žodžių maldos. Jis nesako, kad

katedros požemiuose buvo atkasta nemaža įdomių archeologinių radinių. Išties daug padaryta restauruojant senąją katedrą. Miesto visuomenės rūpesčiu bus imtasi atstatyti pokario asmenybės kulto laikais sunaikintas šventųjų skulptūras ant pastato klasicistinio portiko. Ne tik katedra, bet ir visa senojo Vilniaus širdis — pilių teritorija laukia rimtų archeologinių tyrimų. Tada mes sužinosime kur kas daugiau ir giliau apie mūsų tautos praeitį. Čia, Gedimino aikštėje — senajame Šventaragyje, kur jau daugiau kaip 700 metų stovi žilagalvė senolė — Vilniaus katedra, mes mokomės iš garbingos praeities, mėginame pažvelgti į ateitį.

(Iš “Lietuvos pionieriaus” 1987 m.)

Dievas yra arčiau intymioje kambario vienuose ar kur kitur. Jėzus nori, kad mes suprastumėm, jog tuštybė ir ambicija maldą tik žaloja. Maldoje mes turime siekti asmeniškų santykių su Dievu, bet ne savanaudiškumo.

Kas gi iš tikrųjų yra malda? Tai yra pasikalbėjimas su Tėvu. Net žmonių santykiuose pašnekesys su kuo nors reikalauja viso mūsų dėmesio ir pagarbos. Tuo labiau taip turi būti mūsų santykiuose su Dievu. Kai mes meldžiamės, visa mūsų meilė priklauso Dievui; mes galime jam atskleisti savo mintis ir norus, pavesti mūsų kentėjimus, prašyti atleidimo ir visų mums reikalingų malonių.

Tikimės, kad Jėzaus pasmerkta dvasinė tuštybė ir noras pasirodyti mūsų maldos nebus deformavęs. Tačiau kiekvienu atveju mums reikia gerai melstis. Mes turime melstis taip, kaip Jėzus iš mūsų nori. Kartais mums gali atrodyti, kad nėra reikalo melstis, ar kad mūsų malda tuščia ir neturinti pagrindo, nes mūsų meilė Dievui silpna. Jėzus nori, kad mūsų malda būtų nuoširdi ir išgyvenama kaip intymus ir asmeniškas pasikalbėjimas su Tėvu.

Tam pasiekti yra geras būdas — mylėti artimą iš meilės Dievui. Iš tikrųjų Dievo meilė ir artimo meilė yra neišskiriamos: kuo labiau auga viena, kartu su ja auga ir kita. Kuo labiau mes mylime artimą, tuo gilesnę meilę turime Dievui. Tai yra faktas, kurį mes visi galime patirti. Jei mūsų meilė Dievui auga, spontaniškas pasikalbėjimas su juo išsivysto, tada mūsų malda pasidaro tikra ir nuoširdi.

Žinoma, visada gali būti priežasčių, kurių mūsų maldą trukdo. Tada veiksmingai galime pasigelbėti, nepasiduodami trukdytams ir vėl iš naujo centruodami dėmesį maldai.

Visi elementai, kuriuos čia svarstėme, padės mūsų maldai būti gerai. Gera malda, lyg oras, kuriuo mūsų siela gali kvėpuoti kiekvieną dieną, duodama pagrindą visam mūsų gyvenimui. Ant to pagrindo mes galime statyti ką nors tikrai vertingo.

Iš anglų kalbos išvertė KOSTAS PAULIUS

Kai tėvai pasensta

Danutė Bindokienė

Kartą viena pažįstama moteriškė pusiau juokais pasakė: "Kai buvome jaunos, visa mūsų kalba sukdamosi apie bernus; kai ištekJėme, pagrindinė pokalbių tema buvo vaikai, o dabar dažniausiai šnekame apie savo tėvus".

Rūpestis pasenusiais tėvais šiuo metu iškyla ne vienoje išeivių lietuvių šeimoje. Kai po II pas. karo kūrėmės šiame krašte, mūsų tėvai buvo dar jauni, pajėgūs ir lengvai įsikabino į naujojo gyvenimo vėžimą. Per keturiasdešimt išeiviško gyvenimo metų jie sunkiai dirbo, išleido į mokslą vaikus, įsigijo nuosavybę ir užsitarnavo pensijas. Vaikai taip pat "atsistojo ant kojų". Jų gyvenimo ratas sukosi be vyresniųjų pagalbos. Su tėvais buvo bendraujama, susieinama, neatsisakant patogios nepriklausomybės. Tėvai ramiai sau gyveno senesnėse lietuviškose apylinkėse, apsupti savo draugų, pažįstamų, netoli savo parapijos. Vaikams jie tebebuvo reikalingi, bet ne per daug: gera pas močiutę pasisvečiuoti, ypač didžiųjų švenčių metu, saugu palikti vaikus, kai kur nors išvykstama, įdomu pasivaikščioti po senelio daržą ir pasiklausyti pasakojimų apie "senus laikus".

Ir taip patogiai besitvarkant, įvyksta nenumatytas dalykas: netikėtai tėvai pasensta, sulinksta, pradeda vis dažniau lankytis pas gydytojus, atsirasti ligoninėse. . .

Iš pradžių vaikai į visas tas senatvės apraiškas žiūri su nepasitikėjimu ir net su tam tikra dalimi nekantrumo: skundžiasi ir

skundžiasi be paliovos. . . Visokių galų prisigalvoja, neturėdami rimto užsiėmimo. . . Tačiau ilgainiui mintyse atsiranda abejonių: o kas bus, jeigu. . .

Tas "jeigu", lyg vaikystės sapnų pabaisa, vis dažniau paliečia eilę jaunesniųjų išeivijos lietuvių šeimų. Kaip tvarkytis, kai tėvai pasensta, yra opi ir labai aktuali šių dienų tema.

Kol abu tėvai gyvi ir gali savarankiškai gyventi nuosavame namelyje ar bute, nėra sunku kiek dažniau nuvažiuoti, nupjauti žolę vasaros metu, atkasti takelius, pūgai nusiautus. Nors tai pareikalauja šiek tiek daugiau laiko ir pastangų, bet nesunku retkarčiais juos nuvežti pas gydytoją, apipirkti didesnėse krautuvėse ar pasiimti kartu į lietuvišką renginį. Seneliai stengiasi per daug nereikalausti, neįkyrėti nuolatiniais prašymais. Jiems tik smagu, kad kur nors yra artimi žmonės, kurie rūpinasi jų gerove, iš kurių galima tikėtis paramos, bėdai ištikus.

Tačiau čia tik pirmoji šios gyvenimo dramos dalis. Antroji ateina tada, kai senieji tėvai pasidaro nebepajėgūs savarankiškai tvarkytis arba vienas iš jų miršta.

Skaudesnė problema pasireiškia, kai miršta vyras, o žmona lieka viena. Daugumas senesnės kartos moterų niekuomet nebuvo per daug savarankiškos. Gimę ir augę Europos kultūroje, jų vyrai buvo tvirtai įsitikinę, kad tik jiems dera tvarkyti įvairius šeimos reikalus: mokėti sąskaitas, užpildyti taksas, pasirūpinti apdrauda, paskolomis ir pan. Moterų darbas — apie namus. Kai vieną dieną žmona pasilieka viena, visa tai, ką rūpestingai atlikdavo vyras, dabar sugula ant jos pečių.

Pažįstu vieną moteriškę, kuri iki vyro mirties niekuomet nebuvo parašiusi čekio, užmokėjusi telefono sąskaitos, nusipirkusi pašto ženklų. . . Vyrai mirus, ji ne tik turėjo pergyventi netekimo siaubą, bet taip pat visiškai beviltišką pasimetimą. Truko nemaža laiko, kol ji pati išdrįso banke išsikeisti pensijos čekį ar paprašyti, kad įrašytų nuošimčius į banko knygutę.

Taip pat pasitaiko, kad, žmonai staiga

Rogier van der Weyden (1400-1464).

Kristus pasirodo savo Motinai.

daug nukenčia. Nors vaikų ar kitų pašalimirus, vyras nebemoka nei arbatos išsivirti, nežino, kaip veikia skalbiamoji mašina ar dulkių siurblys. Visa tai buvo "moteriška karalystė", į kurią jis net nebandė kištis. Pakako, kad pietūs laiku garavo ant stalo, o stalčiuje kas rytą atsirasdavo švarių kojinių pora. . .

Jeigu našlys ar našlė gali pasilikti senoje gyvenvietėje, jų savarankiškumas ne-

nių asmenų pagalba jau daug reikalingesnė, dažniausiai šie žmonės tvirtai laikosi savo nepriklausomybės ir nenori jos atsisakyti.

Visai kitas reikalas, kai senelis ar senelė yra paliege. Turime nemažai tokių, kurių fizinės jėgos tebėra nepalūžusios, bet atmintis šlubuoja. Jie užmiršta duris užsiraikinti, dujas po puodu užsukti; išėję į gatvę, nebeatsimena, kur namai. Jų vienu palikti nebegalima. Tuomet vaikai atsiduria prieš keblų klausimą: kaip prižiūrėti seną tėvą ar motiną, neprarandant ir savo įprastojo gyvenimo?

Retas ramia sąžine nusprendžia atiduoti senelius į prieglaudą. Tam yra dvi priežastys: 1. moralinė ir 2. finansinė. Atrodo neapsakomai baisu įkišti mylimą žmogų į svetimųjų tarpą, patikėti jų priežiūrai, kur dažnai ir kalba nesuprantama, ir meilės, šilumos stoka. Tai žmogaus pasmerkimas lėtai, vienišai mirčiai.

Tėvas ar mama pirmiausia pakviečiami įsikraustyti į vaikų šeimą. Kai kas mėgina ir trečią išeitį — pasamdyti moterį ar merginą, kuri prižiūrėtų senelius jų pačių namuose. Tačiau senesnieji ne visuomet pasitiki svetimu žmogumi. Vis atrodo, kad per daug visur landžioja, kad taikosi ką išnešti, kad per daug valgo, per mažai dirba, o per daug pinigų nori. . .

Persikėlimas gyventi pas vaikus atneša nemažai rūpesčių jaunesiems, bet jų pakankamai turi ir senieji. Kai prieš porą metų mirė mano tėvas, pažįstamos moterys nuolat perspėdavo mamą: "Tik jau nesikraus-tyk pas dukterį!" Atrodo, kad nė viena negalėjo nieko gero pasakyti apie bendrą gyvenimą su vaikais, juo labiau, kad daugelis jau buvo atsidūrusios tokioje situacijoje ir jautėsi labai nelaimingos.

Tą patį perspėjimą ir man teko daug kartų išgirsti. Parūpo patyrinėti, kokios pagrindinės problemos iškyla, kai sena motina ar senas tėvas atsikelia gyventi į sūnaus - dukters šeimą. Norinčių pasakoti savo patyrimus ar pasiguosti sunkumais atsirado tikrai nemažai. Čia trumpai perbėgsiu būdingesnius pasisakymus, neieškodama jokios išeities, nedarydama sprendimų.

Štai, ką pasakoja tie, kuriems teko įsileisti į savo šeimą naują narį: seną tėvą ar motiną.

Aurelija. "Kai mano vyro tėvas pradėjo 'nesusivaikyti', nutarėme pasiimti pas save. Turime du berniukus. Tarp jų penkerių metų amžiaus skirtumas. Mažiuką perkėlėme pas vyresnį, kad senelis turėtų patogų, atskirą kambarį. Vyresnysis neilgai galėjo iškęsti mažojo trukdymus: žaislai visur po kojų, triukšmas, kai reikia pamokas ruošti, ginčai, barniai, peštynės... Įruošėme kambarį rūsyje, kad vyresnysis sūnus turėtų ramybę. Bet dėl to teko visai šeimai nukentėti: neturime vietos poilsiavimui, atsipalaidavimui. Viršuje nėra kur, nes tik salonas ir virtuvė, net valgomojo neturime. Ar manot, kad senelis patenkintas, gavęs geriausią kambarį visame name? Jis be paliovos skundžiasi: tai paukštė medyje po langu per daug čirškauja, tai vėl kas. Vyras apipjaustė medžio šakas, kad paukščiai netrukdytų, tai dabar jau saulės per daug kambaryje. Kai turime kur išeiti ar išvažiuoti, pasamdome žmogų, kad senelį pasaugotų. Jis išeina ir namų neranda. Kartais išeina ir su apatiniais drabužiais. Šiaip jis gana piktas, mėgsta keiktis, užsispyręs. Jeigu mes subarame vaikus, tai jis visuomet užstoja, palaiko jų pusę. Jokios disciplinos negalime įgyvendinti. Vyras sako, kad jis savo tėvo iš savo namų nemes, o aš nežinau, nei kaip reikės tvarkytis".

Sigitas. "Mano žmonos motina baigia sugriauti mūsų šeimos ramybę. Jeigu mudu su Laima persimetame piktesniu žodžiu arba dėl ko nesutariame, močiutė tuoj įsiterpia su savo nuomone ir patarimais. Jai bematant aišku, kurio iš mūsų teisybė. Iš mažo ginčo ar nuomonių skirtumo netrukus įsiliepsnoja gana aštrus konfliktas. Mudu vis prisizadame, kad nekreipsime dėmesio į jos pastabas, bet kitą kartą vėl tas pats. Kai Laima ar aš atsargiai pasakome, kad čia privatus nesutarimas ir norėtume vieni patys jį išspręsti, močiutė labai išįžeidžia, tuoj į ašaras. Po to kelias dienas vaikšto lyg šešėlis arba pradeda skūstis visokiais negalavimais".

Ritonė. "Mano vyro mama niekuomet manęs nemėgo, o jo brolio žmoną tai liaupsindavo, kaip įmanydama. Žinoma, ta nei girdėti nenorėjo apie uošvienės priėmimą pas save. Taigi dabar ji gyvena pas nekenčiamą marčią, ir kiekviena diena — pragaras. Svarbiausia, mudu su vyru neturime jokio privataus gyvenimo. Ji eina per visus namus — dieną ir naktį. Ateina ir į miegamąjį. Užsidarome duris, prašome, kad nevaikščiėtų. Kur tau. Atrodo, kad ji saugoją savo sūnų nuo manęs. Jeigu mudu apsikabiname ar pasibučiuojame, uošvienė tuoj neiškenčia: 'Ko čia sukibę, kaip varlės po lietaus...' Arba: 'Taip seniai vedę, o elgiatės lyg jaunavedžiai. Gėdos neturite!' "

Jūra. "Mes negalime turėti svečių! Nesvarbu, kas ateina, mama tuoj atsisėda šalia ir kalba, kalba. Ji viską žino, viską supranta, apie viską turi susidariusi nuomonę. Jeigu kas užsibūna kiek ilgiau, ji tuoj atneša apsiaustą ir pradeda atsisveikinti. Žmonės pakyla ir išeina išįžeidę. Negalime net svečių pavaišinti: per daug geria, per daug valgo, per daug cukraus į kavą deda... Mes mėginame sakyti, kad nekreiptų į ją dėmesio, bet tai labai sunku svetimiams. Juk negaliu seną žmogų užrakinti kambaryje. Ypač močiutė nekenčia, kai ateina dukters draugės ar draugai. Ji viešai visus kritikuoja: per ilgi bernų plaukai, per trumpi mergaičių sijonai, per daug dažų vartoja ir t.t. Duktė verkia, pyksta, skundžiasi, o senelė tvirtina, kad jos pareiga mergaitę apsaugoti, jeigu nuosavi tėvai nesirūpina.

Mano mama yra ne šiaip sau moterėlė: ji Lietuvoje baigusi universitetą, profesionalė. Kai gyveno su tėvu, turėjo daug interesų ir daug draugų, mėgdavo svečiuotis ir pas save žmonių pasikviesti. Persikrausčiusi pas mus, nuo visko atitrūko. Aš jai siūlau kur išvažiuoti, pasikviesti senų pažįstamų, bent telefonu pasišnekėti. Ji nieko nenori, su niekuo nebendrauja. Atrodo, kad pasaulis nustojo egzistuoti už mūsų namų sienų. Dabar ji tartum mėgina gyventi per mus: nori įsijungti į kiekvieną mūsų pramogą, projektą, darbą. Toks spaudimas du-

sina visą šeimą. Mėginu jai išaiškinti situaciją, bet mama nenori ar negali suprasti”.

Jonas. “Aš užjaučiu savo žmoną, kuri visą dieną turi praleisti su mano tėvu. Jei-gu man nereikėtų į darbą išeiti, tai turbūt iš proto išsikraustytčiau. Tėvas viską taupo: plastikinius maišelius, dėžutes, butelius, virvutes, popierius... Jis kruopščiai peržiūri ne tik mūsų, bet ir kaimynų šiukšlių dėžes. Jei-gu mes išmetame ką nors, kas jam atrodo naudinga, gauname pylos. Jis taip pat ‘taupo’ maisto liekanas — duonos pluteles, mėsos gabaliukus, daržovių likučius. Viską nešasi į savo kambarį, pasideda, o paskui pamiršta. Galite įsivaizduoti stalčius, palovę ir visus kampus! Žmona valo ir dūsauja. Suvaikėjęs senukas, tai reikia atleisti.

Jis visą gyvenimą buvo labai taupus. Aš manau, kad į senatvę tas taupumas dar sustiprėjo, dėl to taip elgiasi. Prisipažįstu, kartais būna kiek nemalonu. Pavyzdžiui, jis taip elgiasi, kai prie stalo yra svečių. Vis klausia, ar jau pavalgė, o paskui likučius nuo lėkštės pasiima. Kartą bulvių košę susikrėtė į švarko kišenę. Ir juokas, ir grau-du!”

Vilija. Močiutei vis negerai. Mes visi vaikštome galais pirštu, kad tik triukšmo nebūtų. Namuose—lyg kapinėse. Muzika—jai galvą skauda; telefonas — galvą skauda; televizijos nei neatsuk vakare. Jei-gu aš kur nors einu, tai ji tuoj nori žinoti, kada grįšiu, su kuo einu, ką veiksiu. Kartais aš visai neturiu noro aiškintis, tai ji pradeda aimanuoti, kad jos visi nekenčia, nenori, nerespektuoja. Močiutė taip pat nesutinka su mama. Kai jos susikerta, tai tada ir man sunku, nes mama pikta, kaip širšė. Aš tik laukiu, kol užsidirbsiu pinigų, tada niekas manęs čia nesulaikys. Vis tiek jau čia ne mūsų, o močiutės namai... Anksčiau tik mama man vis murmėdavo ir priekaištau-davo, o dabar prisidėjo dar viena burna. Kiekvieną dieną vis ta pati dainelė...”

Vilijos mama. “Sutinku, kad aš kartais esu per daug priekabi, ir dukra nuo to nukenčia. Šiuo metu visa mūsų šeima gyvena nemažoje įtampoje. Kai mama atsikraus-tė, viskas pasikeitė. Ji visuomet iš manęs

per daug reikalaudavo: ką bedariau, kaip besistengiau, niekad nepataikiau taip, kaip ji nori. Tik ištekėjusi pasijutau geriau. Pa-mačiau, kad ir aš šio to verta, ši tą moku, esu įvertinama ir svarbi. Žodžiu, pradėjau jausti pasitikėjimą savimi. Dabar mano gy-venimas vėl grįžta į jaunų dienų rietynes su mama. Jai nepatinka, kaip aš indus plau-nu, kaip puodus sudedu, kaip stalčiuose šaukštai guli. Skalbiniai ne taip suvynioti, prieskoniai ant lentynėlės negražiai išri-kiuoti, sriuboje per daug druskos, per ma-žai daržovių ir t.t. Jei-gu kur nors nugula dulkė, gaunu bartis. Mano rūbinėse drabu-žiai netvarkingai sukabinti, mano stalčiuo-se netvarka... Kai išeinu į darbą, ji viską apžiūri ir pertvarko pagal savo skonį. Gri-žusi nežinau, kur kas stovi, kur ką rasiu, lyg svetimuose namuose. Kartais ji net iš-meta mano daiktus, kai nusprendžia, kad jie man nereikalingi. Prašau, kad neliestų, nedirbtų, nesivargintų, bet kur tau! Vyras visai nesikiša į šiuos namų erzeliu-s — pa-valgo, atsisuka televiziją ir snaudžia. Vilija skundžiasi, grasina iš namų pabėgti, jei-gu močiutė nepasikeis. O aš esu viduryje: ko-voju su savimi, su dukteria ir su motina”.

Marytė. “Aš turiu keturis vaikus: 7, 12, 14 ir 80 metų amžiaus. Mano mama labai miela, gera, pamaldi moteris. Visą gyveni-mą aš ją gerbiau, mylėjau ir ja pasitikėjau. Kiek mudvi valandų praleisdavome bekal-bėdamos! Mamai visuomet galėjau pasipa-sakoti, pasiguosti. Geri santykiai nenutrū-ko ir po mano vestuvių, nes mama gyveno netoliese. Tiesa, pamiršau pasakyti, kad mano tėvelis mirė dar Vokietijoje, todėl mama buvo pripratusi gyventi viena ir la-bai gerai tvarkėsi. Ji turėjo gerą darbą, daug draugių, dirbo liuanistinėje mokyk-loje šeštadieniais. Mano vaikai tiesiog die-vino savo močiutę — buvo didžiausia laimė pas ją praleisti kelias valandas. Kai prieš metus močiutė pradėjo blogai jaustis, mes visi nusprendėme, kad būtų nebloggeriai persi-kelti pas mus. Vietos turėjome pakankamai, nes neseniai buvome pirkę didelį namą. Jokių problemų negalėjome numatyti, o džiaugsmo buvo labai daug: pagaliau my-

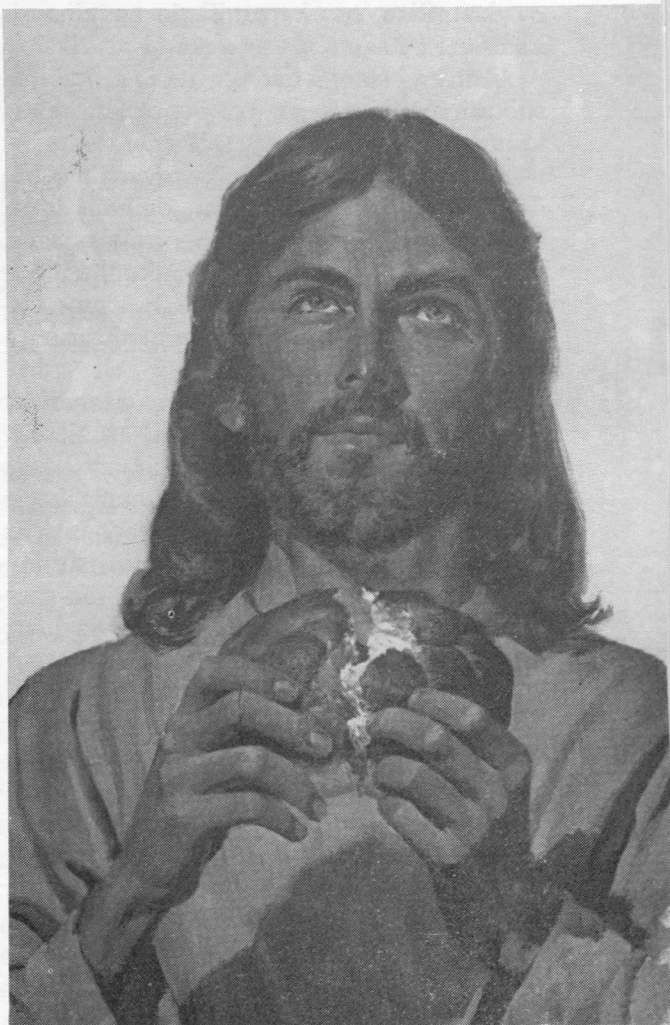
limoji močiutė bus kartu 24 valandas!

Deja, taip neatsitiko, mūsų džiaugsmingi lūkesčiai neišsipildė. Nuo pat pirmos dienos pastebėjau, kad kažkas negerai. Ma-
ma nieko nedaro — nei piršto nepajudina, pirmą nepasiklaususi mano leidimo! Ar gali maudytis, ar galima lėkštes nuo stalo nuimti, ar leisiu skalbinius sudėti į stalčių?.. Jokio savarankiškumo, jokios iniciatyvos. Net arbatos stiklinės negali be mano leidimo įsipilti. Tikėjau, kad ilgainiui įsidrąšins, juk naujos gyvenimo sąlygos, reikia priprasti. Mėginau neklausta skirti jai mažus, nesunkius darbelius, kad jaustųsi reikalinga, naudinga. Viską ji atlikdavo labai kruopščiai, bet tik tai, ko prašydavau, nė truputėlio daugiau.

Reikalai eina vis blogyn. Ji taip stengiasi mums nekliudyti, nesimaišyti po kojų, kad, rodos, tuoj pasidarys nematoma. Ir vyras, ir vaikai tvirtina, kad mums labai maloni jos pagalba, jos buvimas kartu, bet niekas nepadeda. Man labiausiai nerimą kelia tai, kad pamažu esu priverčiama tapti savo motinos mama. Aš turiu ją raminti, guosti, viską paaiškinti, viską paduoti. Močiutė nebepasitiki savimi, bijo dabarties, dreba dėl ateities. Man ir bangu, ir pikta, ir baisiai skaudu. Nejaugi ir manęs panašus likimas laukia? Atrodo, kad ankstyva mirtis yra geresnė blogybė už tokią skaudžią senatvę”.

Šiuose keliuose pavyzdžiuose matome tik pluoštelį problemų, atsirandančių, kai po daugelio savarankiško, nepriklausomo gyvenimo metų tėvai ir vaikai vėl yra priversti sudaryti vieną šeimą. Pasidaro dar sunkiau, kai senelių sveikata bloga, kai jie negali atsikelti iš lovos, patys pavalgyti, apsitvarkyti, apsirengti. Tuomet ypač pasireiškia ligonio irzlumas ir seno žmogaus skundai, priekaištai, reikalavimai. “Mano tėvas manęs nepažįsta. Vadina mane ponia ir prašo pašaukti jo dukterį”, — su ašaromis pasakojo viena moteris. Tačiau ji negali tėvo išsiųsti į prieglaudą ir su meile slaugo, prižiūri seneliuką.

John Walter.

“Pažino Jėzų, kai jis laužė duoną” (Lk 24,35).

Besigailėdami geraširdžių vaikų, kurie vargsta su senais tėvais, pažvelkime į problemą ir iš tėvų taško.

Prastas malonumas atsisakyti savo gyvenimo ir priklausyti nuo kitų malonės, net jeigu tai yra nuosavi vaikai. Galima teigti, kad seneliai turi išgyventi du milžiniškus sukrėtimus tada, kai jie tikisi užtarnauto poilsio ir ramybės.

Pirmasis smūgis dažniausiai yra artimo žmogaus mirtis. Praradimo skausmas ir vienvatė yra sunkiai pakeliama našta bet kurio amžiaus asmeniui. Senesnis skausmą išgyve-

na dar giliau, nes kartu iškyla bauginantis klausimas: kas dabar su manimi atsitiks?

Antrasis smūgis ištinka tuomet, kai pašalikusiojo likimas jau yra išspręstas: reikia kraustyti pas vaikus. Dėl vietos stokos naujuose namuose, dėl vaikų gyvenimo būdo ir skonio, senieji baldai, daiktai, indai ir viskas, kas atrodė svarbu, miela, sava, staiga nebetinka. "Kam tų skudurų (ar knygų, ar daiktų) tau reikia? Pas mus visko yra. Mesk, tegul šiukšlininkai susirenka".

Priprastųjų ir mielų daiktų praradimą daugiau išgyvena moterys negu vyrai. Tačiau ir jiems būtų lengviau prisitaikyti prie naujos aplinkos, jeigu savo kamabaryje matytų pažįstamus baldus, daiktus. Juk jie surišti su maloniais prisiminimais, su buvusiuoju gyvenimu. Galbūt vaikai tik gero nori, pirkdami mamai ar tėčiui naują lovą, naują spintelę, naujus baltinius. Tačiau visa tai sukelia laikinumo jausmą: seneliai jaučiasi, lyg būtų svečiuose. O gal vaikai tikrai tuo nori parodyti, kad senuko ar senutės gyvenimas pas juos neilgas: juo greičiau užsibaigs, tuo geriau...

Kiekvienas žmogus turi savo namuose ką nors, kas atrodo labai svarbu, miela, nors pašaliniai asmenys to negali suprasti. Tai lyg aplaužytas vaiko žaisliukas, kurio jis nekeistų į dešimt naujų, blizgančių žaislų. Reikėtų pasirūpinti, kad tiems svarbiems daiktams atsirastų vietos naujuose namuose.

Jaunosios šeimos dažnai gyvena toliau nuo lietuviškų kolonijų, nuo lietuviškos parapijos. Jie viso to nepasigenda, nes anglų kalbos mokėjimas atidaro visas duris, užmezga naujas draugystes, juk automobiliu galima pasiekti bet kurią vietovę. Seni žmonės dažniausiai jau nebeturi vairavimo leidimo, o ne visi pajėgia arba drįsta kur nors važiuoti autobusu, traukinėliu. Kiekvieną kartą, kai nori aplankyti buvusius kaimynus ar draugus, turi prašyti, kad kas pavėžintų. Ne visuomet prašymo įmanoma išklausti. Dienos metu suaugusieji dirba, savaitgaliais neturi laiko, o vakarais pavargę... Po kelių atsisakymų (nors labai švel-

nių ir mandagių) senukai nebedrįsta trukdyti. Jų buvusieji draugai neaplanko dėl tos pačios priežasties: negalėjimo nuvažiuoti. Taip pamažu buvusieji šilti santykiai išblęsta.

Tolimame priemiestyje, kur gyvena daugiausia jaunos šeimos, senesnieji pasigenda bendraamžių, bendraminčių, ypač lietuviškai kalbančių. Visko jie pasigenda — net kepyklos, kurioje kelis kartus per savaitę pirkdavo lietuvišką duoną. Sekmadieniais mišios taip pat angliškos, svetimos. Išėję iš bažnyčios, vaikai skubiai sušoka į automobilį ir spaudžia namo. Nebėra laiko pastoviniuoti prie bažnyčios, pasišnekučiuoti, o be to, nebėra ir su kuo...

Beveik atrodo, kad mūsų seneliai, atsidūrę tokioje svetimoje situacijoje, išgyvena labai panašų praradimo jausmą, kaip bėgimo iš tėvynės metu. Tačiau tada jie buvo jauni ir stiprūs, tikėjosi, kad kaip nors vėl pavyks sumegzti išardytą gyvenimą. Dabar vilties nebadaug jiems belikę: jokios prošvaistės nematyti.

Vienintelis savas, pažįstamas asmuo šiuo metu yra sūnus ar duktė ir jų šeima. Senelis ir senutė nejučiomis mėgina įsilieti į jų gyvenimą, kiek galima glaudžiau prie jų prisiglausti, pritapti. Jie nejaučia, kad tuo būdu kaip tik pasiekiami priešingi rezultatai: juo labiau senasis šliejasi, tuo stipriau jaunieji traukiasi atbuli. Ir vieni, ir kiti yra nelaimingi.

Kaip žmonės šias problemas sprendžia? Beveik kiekviena šeima individualiai, kaip jiems geriau, patogiau atrodo.

Yra tokių, kurie net neieško jokių išeičių: pats gyvenimas viską ilgainiui išlygina, nes senas žmogus negyvena amžinai... Kiti, kai situacija tiek pablogėja, kad kartu nebeįmanoma pasilikti, atduoda motiną ar tėvą į prieglaudą. Pradžioje dėl to labai kenčia, gaudinasi, teisinasi. Po kiek laiko nurimsta ir pripranta: mes turime rūpintis savo gyvenimu!

Tačiau ir vieni, ir kiti turėtų prisiminti, kad šiandieninė jų problema su senais tėvais — tai rytojaus jų vaikų problema su jais pačiais. Lietuvių liaudis žino pasaką

Baimė išpažinti religiją

Juozas Vaišnys, S.J.

Brestas jaunuolis kartais atrodo labai keistas. Dažnai nežinai, kaip su juo elgtis: kaip su vaiku, ar kaip su vyru. Lyg ir nepatogu jo vadinti vaiku, bet negalima laikyti nė vyru. O kaip jis mėgsta vaizduoti vyrą! Žinoma, dažniausiai jam tai nepasiseka, todėl kitų akivaizdoje tik apsijuokina. Aišku, niekas jo dėl to nekaltina — tai besikeičianti prigimtis, nuo kurios visa tai priklauso.

Daug yra problemų, surištų su jaunuolio brendimu. Čia šiek tiek paliesime tik religinę problemą ir tai tik vienu požiūriu: pakalbėsime apie jaunuolio baimę išpažinti ir praktikuoti religiją. Čia vėl susiduriame su keistu reiškiniu: kartais atrodo, kad brestas jaunuolis nieko nebijo, kad jis savimi net per daug pasitiki, kitus niekina ir kriti-

apie senų tėvų ir suaugusių vaikų santykius. Tą pasaką verta visiems prisiminti.

Pasakojama, kad, sūnui nusibodus seną tėvą karšinti, juo rūpintis, buvo nutarta senukui atsikratyti. Sūnus įsisodino tėvą į ratukus ir išvežė į mišką. Kartu su juo ėjo mažas jo sūnelis, kuris labai domėjosi tėvo elgesiu. Privažiavęs aukštą daubos krantą miške, sūnus pastūmė ratukus su tėvu žemyn nuo skardžio ir apsisukęs nuėjo sau. Beeinant namo, jo sūnelis paklausė: "Tėveli, kodėl palikai ratukus miške? Kai tu būsi senas, kuo aš tave į mišką išvešiu?"

kuoja, mano, kad tik jis vienas išmintingas, tik jis vienas viską supranta. Tačiau tuo pat metu jis yra pilnas baimės, jis bijo kitų kritikos ir pajuokos. Labai atidžiai stebi, ką kiti apie jį mano. Kartais atrodo, kad jis turi tiek drąsos, kad nesudrebėtų net prieš viso pasaulio galybes, o kartais, žiūrėk, jis dreba ir bijo viešai pareikšti savo įsitikinimus, kad nebūtų pajuoktas papras-to gatvės vaikėzo. Visos šios pastabos tinka tiek berniukams, tiek ir mergaitėms.

TOLERANCIJA AR BAIMĖ?

Pasitaiko jaunuolių, kurie yra labai pamaldūs ir tvirto tikėjimo, kai yra vieni. Bet kai tik patenka tarp žmonių, tuoj pranyksta jų pamaldumas, atrodo, lyg visai neturėtų tikėjimo. Jeigu jiems apie tai priminsi, tuoj pradės teisintis, kad jie taip elgiasi iš geriausių motyvų: nenorėdami kitų žmonių įžeisti, gerbdami jų idėjas ir toleruodami įsitikinimus. Bet ką jie žino apie tų žmonių įsitikinimus? Kartais tie žmonės gali būti daug religingesni už juos. Reikia sutikti, kad vienintelis motyvas čia yra žmonių baimė. Baimė, kad ji gali pajuokti, pavadinti davatka, atsilikėliu, tamsuoliu.

Štai jaunuolis, kuris savo šeimoje visuomet prieš valgi žegnojasi, bet kai tik prie stalo atsiranda svečias, arba jis pats valgo svečiuose, tai niekada nesižegnos. Sutikęs gatvėje kunigą, paprastai sveikina, bet kai eina su draugu ir sutinka tą patį kunigą, tai apsimeta jo nematęs. Kišenėje jis nešiojasi rožančių, gal dažnai jį ir kalba, bet kartais, traukiant iš kišenės nosinę, rožančius iškrinta, ir tai pastebi draugai. Jis tuoj pasidaro raudonas kaip vėžys. Bet juk dažniausiai tie jo draugai taip pat būna katalikai ir gal ne mažiau pamaldūs už jį. Gal ir jie panašiai galvoja ir jo akivaizdoje nedrįsta parodyti savo religinių jausmų. Ar tai yra tolerancija, kito idėjų gerbimas? Ne, tai vaikiška baimė, stoka vyriškos drąsos.

Tokių jaunuolių yra nemaža, bet pasitaiko ir kitokių. Dar prieš Didįjį karą vienoje Torino gimnazijoje, Italijoje, mokytojas per pirmą pamoką pasakė mokiniams:

“Per šiuos mokslo metus aš jums įrodysiu, kad nėra Dievo; jei kas mokslo metų pabaigoje dar tikės, bus didžiausias kvailys”. Staiga vienas mokinys pakelia ranką. “Ką nori pasakyti signorino Adolfo Ferrero?” — klausia mokytojas. “Ponas mokytojau, — drąsiai pasako vaikas, — jus jau dabar užtikrinu, kad tas didžiausias kvailys būsiu aš!” Visa klasė pradėjo ploti. Tikrai buvo vertas garbės šis jaunas didvyris, kurs po kelerių metų stojo savanoriu į kariuomenę ir garbingai krito kovoje Alpių kalnuose.

Arba štai kitas pavyzdys. Keli jaunuoliai išėjo medžioti. Pietų nuėjo į restoraną. Nors buvo penktadienis ir tada katalikams buvo uždrausta valgyti mėsą, jaunuoliai užsisakė riebių kotletų. Tik vienas tų jaunuolių užsisakė žuvies, bet kartu ir kotletą. Žuvį valgė jis, o kotletą numetė po stalu savo šuniui, tardamas: “Še, ėšk, juk tu šuo, tau pasninko nėra!” Kažin ką turėjo jausti kiti? Gal kitą kartą ir jie užsisakė žuvies.

LAISVĖ AR VERGIJA?

Šiandien labai daug kalbama apie žodžio, spaudos ir religijos laisvę. Jau seniai praėjo vergijos laikai. Bet ar nėra labai žemos rūšies vergija, jeigu tu nedrįsti viešai pasirodyti esąs tikintis, krikščionis, katalikas? Tu tampi kito žmogaus nuomonės, galvosenos ir įsitikinimo vergu. Ne, jaunuoli, ne vergauti tu esi sutvertas. Dievas tau davė laisvą valią, tad brangink ją, jos neatsisakyk, neatiduok pirmam gatvėje sutiktam nepažįstamajam. “Esate brangiai atpirkti, tad nebūkite žmonių vergai”, kažkas pasakė.

Kartais teisinamasi, kad religija yra žmogaus sąžinės dalykas, tad neverta jos viešai demonstruoti. Yra klaidinga manyti, kad religija yra tik sąžinės dalykas. Taip pat labai klaidinga sakyti, kad, jeigu aš nesigėdiju savo religijos ir ją drąsiai išpažįstu, aš ją demonstruoju. Ne, čia nėra jokios demonstracijos, tik tu pasirodai tuo, kas esi. Ar yra demonstracija, jeigu tu, gatvėje sutikęs savo tėvą, jį pasveikinsi? Ar nevadinsi išgama to sūnaus, kurs gėdijasi prisipažinti, kad tas sutiktas asmuo yra jo tėvas?

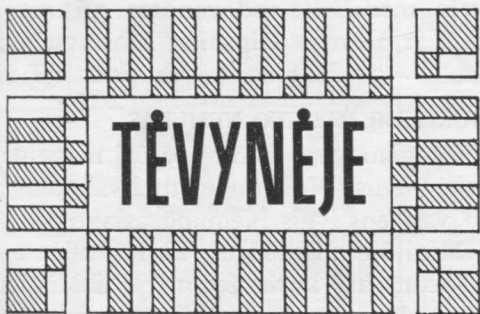
Gal tu bijai davatkos vardo? Bet kas gi pagaliau yra davatka? Tai toks žmogus, kuris vienaip sako, kitaip daro; vienoks pasirodo žmonėms, kitoks yra viduje. Tai yra veidmainys, fariziejus, apsimetėlis. Argi negalima šiais vardais pavadinti ir to jaunuolio, kuris yra tikintis, kuris savo širdyje myli Kristų, bet viešai pasirodo kaip laisvamanis, liberalas, visai nepažįstas Kristaus? Jeigu tu jį myli, neturi jo gėdytis, išsiginti, bet stengtis savo pavyzdžiu ir kitus prie jo traukti. Vargas tau, jei, apsimesdamas netikintis, ir kitus šiuo savo blogu pavyzdžiu atitolini nuo tikėjimo. Kartą tau reikės ir už juos atsakyti.

PRARASI GARBĘ!

Kai Pranciškus I, kovodamas už Pranciūziją, buvo suimtas ir nuvestas į nelaisvę, rašė iš Madrido savo motinai: “Viskas žuvo, išskyrus garbę!” Jis galėjo didžiulis, kad neprarado garbės. Bet tu, jaunuoli, gėdydamasis pasirodyti, kas esi, prarandi viską, neišskiriant nė garbės. Prarasti garbę tikrai yra baisu. Ko vertas jaunuolis be garbės? Teisingai atrėžė Federico Ozanam tiems, kurie jį ragino mažiau veikti ir daugiau privačiai užsiiminti savo religija: “Taip elgdamasis, aš nieko nelaimėčiau; aš pralaimėčiau gerą vardą tarp kilnių žmonių ir jo nelaimėčiau tarp valkatų!” Jei savo įsitikinimais tu kai kam ir nepatiksi, bet savo širdyje jie tave gerbs, kai tuos įsitikinimus drąsiai ginsi ir jų nesigėdysi.

Ar žinai, kaip baudžia dezertyrus, pabėgusius iš kovos lauko? Jie gauna kulka ne į krūtinę, o į nugarą. Tuo norima parodyti, kad būti sušaudytiems į krūtinę jiems būtų per daug garbinga. Ar ne tikėjimo dezertyvas yra tas, kurs iš tokios žemos, neišmintingos žmonių baimės slepia savo religinius jausmus?

Mes piktinamės, skaitydami Šv. Rašte, kaip visi Kristaus mokiniai ir artimiausi draugai pabėgo, kai jis buvo suimtas ir kankinamas. Ir dabar Kristus turi daug priešų. Jo mokslas yra išjuokiamas, visokiais būdais puolamas. Ar būtų gražu to mokslo ne tik neginti, bet jo išsižadėti?

Paruošė **GEDIMINAS VAKARIS**

KAUNE KOMPIUTERIŲ CENTRAS

Kaune klientus priėmė pirmasis Lietuvoje mokomasis kompiuterių centras. Jį restauruotame senamiesčio pastate įkūrė skaičiavimo technikos ir informatikos gamybinis susivienijimas. Įmonė centrą aprūpino personalinėmis skaičiavimo mašinomis "Robotron" ir "Agatas", personaliniu skaičiavimo kompleksu "Elektronika—5". Klientams sudėtinga technika naudotis, programą ruošti padeda kooperatyvo "Programatika" nariai. Centras plečiamas. Jau gauta technika kompiuterių klasei, kuria, sudarius sutartis su įmone, galės naudotis ir miesto bendrojo lavinimo vidurinės mokyklos. (Tiesa)

"TIESOS" SKAITYTOJAI ATSAKO Į ANKETĄ "VIEŠUMAS IR SPAUDA"

Kapsukas. — Viskas eina sena vaga. Nė viena ministerija, žinyba, net kontora nepanaikino nė vienos atgyvenusios instruk-

Kristus yra tavo tėvas, brolis ir geriausias bičiulis. Kas tave tiek myli, kaip jis? Ar pažįsti kitą tokį, kurs už tave būtų gyvybę paaukojęs? Tad ar būtų gražu, jeigu jį apleistum, kai kiti jį įžeidžia, keikia, niekina? Ar nesugebėsi šiek tiek pasiaukoti ir tu už jį? Taip, kartais gal teks šiek tiek pasiaukoti, kai ką nukęsti, bet argi tavo jaunatviška meilė bijos tų mažučių aukų? Nelaukiu tavo atsakymo, nes jis gali būti tik vienas. Jeigu esi garbingas, save ir savo laisvę gerbiąs jaunuolis, jokia auka tau nebus per sunki.

cijos. Nesijaučia aukštesnių instancijų persitvarkymo jų darbe.

Vilnius. — Man atrodo, negeročių pagarsinimas tik įžiebia viltį, kad jos būtų pašalintos.

Rietavas. — Kalbų apie viešumą daug, o paties viešumo, deja, mažai. Matyt, daug kam naudinga nedirbti naujai, bet tik vaizduoti taip dirbančius ir kuo ilgiau išlaikyti savo naudingus ryšius.

Kaunas. — Direktorius liovėsi daužyti kumščiu į stalą, nustojo šūkauti. Pradėjo kontroliuoti savo elgesį.

VILNIUJE VIEŠI LENINGRADO TEATRAS

Vilniuje, Respublikiniuose profsąjungų kultūros rūmuose, gastroliuoja Leningrado valstybinis akademinis komedijos teatras. Svečiai vilniečiams parodys apie keturiasdešimt rusų klasikos ir dabartinių dramaturgų scenos veikalų. Gastrolės užtruko iki vasario vidurio. (Tiesa)

LIETUVIŠKAS FILMAS

Pagal valstybės užsakymą, Lietuvos kino studijoje sukurtas antikarinės tematikos vaidybinis filmas "Sėkmadienis pragare". Jo scenarijaus autorius ir režisierius — V. Zalakevičius, operatorius — D. Pečiūra, dailininkas — V. Kalinauskas, kompozitorius — J. Širvinskas. Pagrindinius vaidmenis sukūrė V. Petkevičius ir V. Boginas.

(Tiesa)

SAJUNGINĖS PARODOS LAUREATAI

Susumavus Sąjunginės foto parodos, skirtos Spalio socialistinės revoliucijos 70-mečiui, rezultatus, premijomis pažymėti ir du Lietuvos atstovai. Premija už humanizmą fotografijoje paskirta R. Požerskiui (serija "Paskutinis namas"), premija už geriausią reportažą jaunimo tematika — A. Kostelnickui ("Sunkus metalas"). (Tiesa)

DEŠIMTMEČIAI SU MUZIKA

Šiaulių muzikinė visuomenė paminėjo ilgamečio miesto muzikinės kultūros puoselėtojo Viktoro Jauniškio aštuoniasdešimtmetį. Per savo ilgą, prasmingą gyvenimą V. Jauniškis sukūrė savitą smuiko metodikos mokyklą. Jo klasėje pirmuosius žings-

nus į muzikos pasaulį žengė valstybinės premijos laureatas profesorius S. Sondeckis, respublikos liaudies artistas profesorius E. Paulauskas, respublikos nusipelnusi meno veikėja profesorė K. Kalinauskaitė, respublikos nusipelnę artistai A. Stulgys, K. Kanišauskas, J. Čepinskas, smuikininkai K. Ivaškevičius, A. Kuzinas, K. Počius, kiti atlikėjai ir pedagogai. (Tiesa)

TREČIASIS TARYBŲ LIETUVOS KOLŪKIEČIŲ SUVAŽIAVIMAS

Suvažiavime aptarti kolūkinio kaimo uždaviniai. Suvažiavime kalbą pasakė Lietuvos Komunistų partijos Centro Komiteto pirmasis sekretorius R. Songaila. Į suvažiavimo metu gautus delegatų klausimus atsakė Lietuvos Ministrų Tarybos pirmininko pirmasis pavaduotojas, Valstybinio agropramoninio komiteto pirmininkas J. Bernatavičius. Suvažiavimo dalyviams buvo surengtas labai įdomus respublikos meno meistrų ir saviveiklinių meno kolektyvų koncertas. Jame dalyvavo valstybinio akademinio nusipelnusio dainų ir šokių liaudies ansamblio "Lietuva" kolektyvas, dainininkai — liaudies artistas V. Daunoras, respublikos nusipelnusi artistė S. Trimaikaitė, B. Petrikytė, respublikos nusipelnęs kolektyvas, Televizijos ir radijo komiteto ansamblis "Armonika", aktoriai, respublikos nusipelnę artistai K. Kazlauskaitė ir A. Grašys, valstybinės premijos laureatas, respublikos nusipelnęs artistas V. Bagdonas. Savo meną taip pat demonstravo Vilniaus M. K. Čiurlionio vidurinės meno mokyklos jaunųjų smuikininkų ansamblis, Vilniaus choreografijos mokyklos moksleiviai, Vilniaus Universiteto folklorinis liaudies ansamblis "Ratilio", Respublikinių profesų kultūros rūmų vaikų klasikinio šokio liaudies kolektyvas "Liepsnelė", pramoginių šokių liaudies kolektyvas "Vijūnas" ir kiti populiariūs atlikėjai. (Tiesa)

APDOVANOTOS DAUGIAVAIKĖS MOTINOS

Lietuvos Aukščiausios Tarybos Prezidiumas 1987 m. gruodžio 30 d. įsaku apdovanojo 150 daugiavaikių motinų ordinais ir medaliais. Pirmojo laipsnio "Moti-

nystės medaliu" apdovanotos 36 daugiavaikės ir antrojo laipsnio "Motinystės medaliu" — 94 daugiavaikės motinos. (Tiesa)

VIDURŽIEMĮ PATVINO NEMUNAS

Daugiau kaip mėnesį pajūrį be perstojo merkė lietūs. Naujųjų metų išvakarėse pakilo vandens lygis Nemuno atšakose, Jūroje, Minijoje. Iš krantų išsiveržusios upės ėmė semti kai kurių žemupyje išsidėsčiusių ūkių laukus. Per kelias dienas vanduo polderiuose pakilo keliais metrais. Labiausiai apsemtos Nemuno valstybinio žirgyno, Juknaičių eksperimentinio ūkio, Rusnės, Kintų, J. Čiulados žuvininkystės ūkių žemės. Užtvindyta maždaug 10 tūkstančių hektarų plotas.

Šilutiškiai iš anksto pasiruošę netikėtumams. Melioratorių grandys stebi apsauginius pylimus, kad bet kuriuo metu užkirstų kelią prasiveržusiems vandenims. Budi gelbėjimo tarnybos, ispėti kariškiai. Kaip toliau elgsis Nemunas, viskas priklausys nuo orų. Stiprus vėjas nuo Kuršmarių gena vandenį atgal. Krituliai gali sukelti antrąją potvynio bangą. (Tiesa)

GERI GYVENAMIEJI KAMBARIAI PAVERSTI ĮMONIŲ AR ĮSTAIGŲ SANDĖLIAIS

"Tiesoje" buvo išspausdintas vilniečio V. Žukausko laiškas, kuriame rašyta, kad jo šeima, neprašydama naujo buto, mato būdą, kaip pagerinti gyvenimo sąlygas. Už virtuvės yra šešių kvadratinų metrų šildomas kambarėlis su langu, grindimis, kuriame kiemsargiai laiko šluotas. Patikrinus šį faktą, paaiškėjo, kad M. Margytės gatvėje yra keli tokie namai. Kiekviename jų yra po gerai įrengtą kambarėlį, paverstą žinybų sandėliu. Šitai švaistytis kambariais, nors jie plane pažymėti negyvenamuoju plotu, ar ne per didelė prabanga?

Laiškuose redakcijai laikraščio skaitytojais pritarė V. Žukauskų šeimos prašymui atiduoti kambarį jiems. Ir štai po ilgo laukimo, pakartotinio rašymo, kambarys atiduotas V. Žukauskų šeimai. Žmonės buvusiame šluotų sandėlyje dabar daro remontą. Tačiau kituose M. Margytės gatvės namų panašiuose kambarėliuose dar ir dabar te-

Skrynių tvarko JUOZAS VAIŠNYS, S.J.

IŠ J. BALČIKONIO KALBOS TAISYMU

Juozas Balčikonis, vienas žymiausių mūsų kalbininkų, įvairiais kalbos taisymais yra išvaręs gilią vagą keleto pastarųjų dešimtmečių lietuvių bendrinės kalbos istorijoje. Šioje srityje jis remiasi Jono Jablonskio tradicijomis. Čia jis, kaip ir J. Jablonskis, pagrindiniu kalbos taisymų kriterijumi laiko liaudies šnekamąją kalbą. Daugeli J. Balčikonio taisomų kalbos dalykų yra visai taip pat taisę ir J. Jablonskis. Didžioji tų taisymų dalis yra visuotinai kalbininkų priimta (žr. K. Ulvydas, "Kalbos kultūra", 8, 8-13).

Čia pateiksime kai kuriuos jo taisymus, priimtus ir dabartinių lietuvių kalbininkų. Pirmiausia kursyvu duosime nevartotiną žodį ar posakį, o skliausteliuose po lygybės ženklo pateiksime jo vartotiną atitikmenį. Daugumą šių taisymų galima rasti ir J. Vaišnio 1985 m. išleistoje knygoje "Praktinė lietuvių kalbos vartoseną". Manome, kad nepakenks kai kuriuos čia pakartoti.

- *Netenka* (=Nereikia) abejoti, kad kūno liga daro *įtakos* (=įtaką) dvasiai. Ji

bekėpso šluotos, kibirai, valytojų skudurai.

Pastaruoju metu redakcijos pašte pagausėjo laiškų, kuriuose nurodoma, kaip nebranginamas būtų ūkis, kaip geri gyvenamieji kambariai paversti įmonių ar įstai-gų sandėliais, o šalia ankštuose butuose gyvena šeimos su vaikais. Tai tau ir persitvar-kymas! (Tiesa)

tenka (=reikia) pripažinti dideliu karo vadu.

Taisydamas šią klaidą, Balčikonis sako, kad veiksmažodį *tekti* liaudis vartoja tokiuose sakiniuose: Man teks ryt važiuoti; Jis neteko turto; Jam teko rasti daug riešutų; Teko užėti daug uogų.

- Jau jis *pilnai* (=visai, visiškai, tikrai) pasveiko. Dabar yra visos sąlygos *pilnai* (=visai, visiškai, tikrai) aprūpinti gyventojus maisto produktais. Juo *pilnai* (=visai, visiškai, tikrai) galima pasitikėti.

- Su *aukšta* (=didžia, tikra) pagarba. Mūsų komanda parodė *aukštą* (=didelį, puikų) meistriškumą.

- Šiais metais buvo *žemas* (=mažas, menkas, prastas) derlius.

- Tas veikalas man padarė *gero išpūdžio* (=gerą išpūdį). Kelionės turi žmogaus gyvenime *didelės reikšmės* (=didelę reikšmę). Reiškiame *gilios užuojautos* (=didelę, tikrą užuojautą). Turėjau *laimės* (=laimę) jį sutikti. Jis turi *valios* (=valią).

Šių kilmininkų taisymą galima pagrįsti tuo, kad daiktavardžiams *ispūdis, reikšmė, užuojauta, laimė, valia* dalies kilmininkas nebūdingas. Juk iš tikrųjų dalykai, kuriuos pasakome tais daiktavardžiais, paprastai nedalijami, neskaidomi į dalis. Kiekvienu atveju lengviau suprasti jų visumą. Jeigu jau reiškiamo kam užuojauta, tai turima galvoje jos visuma, o ne dalis; jeigu jau kas padarė mums išpūdį, tai čia taip pat suprantama visuma, o ne kokia to išpūdžio dalis ir t.t.

- Iš kitų taisomų konstrukcijų pažymėtinas netikęs naudininko vartojimas po slinkties veiksmažodžių, pvz.:

Vyrai susirinko *posėdžiui* (=į posėdį, posėdžio, posėdžiauti); Jis išvyko į *Floridą atostogoms* (=atostogų, atostogauti); Šeimininkė visus šaukė *pietums* (=pietų, pietauti).

- *Kas čia tokio* (=Tai kas, nesvarbu), kad jis dar neatvažiavo. *Kas čia tokio* (=Ko čia bijoti): aš perplauksiu per upę.

- Įstaigos tvarkomos *sulig naujų reikalavimų* (=pagal naujus reikalavimus).

- *Ir prie geriausių norų* (=Kad ir labai

norėdamas), negalėsiu važiuoti į Vilnių.

- Ėjome apžiūrėti *parodą* (=parodos).
- Pasirodė karininkas, kareivių *būrį* (= būriu) vedinas.
- Tai buvo *laike pirmosios žemės ūkio parodos* (=per pirmąją žemės ūkio parodą).

Tokius pasakymus, kaip *laike pietų, laike pomokos, laike posėdžio* galima pataisyti dvejai: *per pietus, per pamoką, per posėdį* ir *pietų metu, pamokos metu, posėdžio metu*.

- Paraginau brolių greičiau važiuoti, kad *nepavėlavus* (=nepavėluočiau) į traukinį.

Padalyvis po žodžio *kad* tinka tokiuose geidžiamuosiuose sakiniuose: *Kad čia dabar gavus gerų obuolių nusipirkti; Kad tik parvažiauvus dabar namo; Kad čia man nusipirktus gražią skrybėlę.*

- Nuo *tos kelionės* ėmiau dėti visas *pastangas, kad apsigyventi* mieste (=Po tos kelionės ėmiau rūpintis apsigyventi mieste).

- Eikime iš čia greičiau, *kad nesusidurti* (=kad nesusidurtume) su jais dar kartą.

• *Žvėriški palinkimai pas tokį žmogų* (=Tokio žmogaus žvėriški palinkimai) nustelbia gerus palinkimus. *Girtybę sutinkam pas įvairaus amžiaus žmones* (=Girtaujant matom įvairaus amžiaus žmones). *Ne pas visas tautas* (=Ne visų tautų) yra vienoda praeitis ir vienodi papročiai. *Pas jį nebuvo keršto* (=Jis neturėjo keršto, nebuvo kerštingas). *Kiek pas tave* (=tavo) laiko?

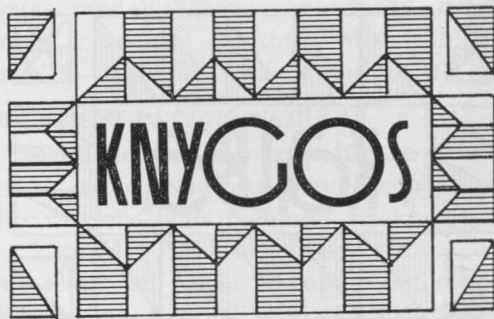
• Daug žmonių *dėka girtybės* (=dėl girtybės, per girtybę) netenka viso savo turto. Jis pasveiko tik *dėka gero gydymo* (=gero gydymo dėka).

- Tai *blogai veikia į jo sveikatą* (=atsiliepia, kenkia jo sveikatai).

• *Fiziniai* (=Fiziškai) nesveikam žmogui tuo sunkiau būti *stiprių dvasioje* (=stiprios dvasios).

• *Koks bebūtų* (=Kad ir kažin koks būtų) oras, mes vis tiek važiuosime.

• *Tikrumoje* (=Iš tikrųjų) buvo visai kitaip. *Visumoje* (=Iš viso, apskritai) tas planas sudarytas apgalvotai. Namai čia *daugumoje* (=daugiausia) nauji.

LIETUVOS KATALIKŲ BAŽNYČIOS KRONIKA. VIII tomas. Pogrindžio leidinys, Nr. 60-67. Išleido Lietuvos Kronikos Sąjunga, 6825 S. Talman Ave., Chicago, IL 60629. Viršelis ir iliustracijos seselės Mercedes. Tiražas — 3000. Kieti viršeliai, 530 psl., kaina 10 dol.

Kaip kiekviename tome, taip ir šiame sudėta labai įdomios medžiagos iš katalikų gyvenimo Lietuvoje. Kartais skaitant šurpas ima, kai aprašomi žiaurūs katalikų ir už laisvę bei savo idealus kovojančių lietuvių persekiojimai. Širdis pradeda smarkiau iš džiaugsmo ir pasididžiavimo plakti, kai skaitai apie persekiojamųjų drąsą ginti savo tikėjimą. Daugeliui mūsų išeivijos lietuvių turėtų iš gėdos užkaisti veidai, kad mes, gyvenantieji laisvėje ir galintieji, kada tik norim, nueiti į bažnyčią, priimti sakramentus, melstis, taip dažnai be jokios svarbios priežasties savo katalikiškas pareigas apleidžiame. Gal Kronikose aprašytieji pavyzdžiai ir mus paskatins neatsilikti nuo savo persekiojamų, bet ryžtingų ir drąsių tautiečių, grįžti prie tikėjimo ir drauge su jais melstis, kad Lietuva atgautų laisvę.

• *To pasėkoje* (=Dėl to, dėl tos priežasties) įvyksta dažnos avarijos. *Pirmoje eilėje* (=Pirmiausia, visų pirma) reikia atkreipti dėmesį į kalbos taisyklingumą.

• Gyvenimo sąlygos turi *didelės įtakos* į žmogų (=didelę įtaką žmogui).

• Kalbėjome apie Maironį, *gi* (=o) dabar pakalbėsime apie Žemaitę.

Žodelis *gi* lietuvių kalboje kaip priešinamasis jungtukas nevartotinas. Priešingumui reikšti geriausiai tinka jungtukas *o*.

LKB Kronikos leidžiamos lietuvių, anglų, ispanų ir prancūzų kalbomis, siunčiamos į 138 valstybes: universitetų bibliotekoms, spaudai, radijo bei televizijos stotims, katalikų ir nekatalikų vyskupams, vienuolynams, žymesnioms organizacijoms, žinių agentūroms, įvairiems institutams, kai kuriems užsienio diplomatams ir visoms tarptautinėms organizacijoms. Tad Kronikos su mūsų vargais, kančiomis ir kovomis pasiekia daugelį institucijų bei atskirų asmenų, kurie mums gali daug padėti. Šis Kronikų leidimo darbas tikrai yra naudingas ir kilnus, bet visi žinome, kad kiekvienas didesnis darbas reikalauja ir nemaža išlaidų, tad kreipiamės į visus geros valios lietuvius finansiškai šį darbą paremti.

A. P. Bagdonas. **LIKIMO ANTSPAUDAS.** Penktoji autoriaus eilėraščių knyga. Knygą išleido Kražiškių sambūris 1988 metais. Spaudė "Draugo" spaustuvė. Tiražas — 400 egz., 114 psl., kaina 5 dol. Viršelį piešė Tomas Leipus.

Manome, kad geriausia šių eilėraščių recenzija bus, jeigu čia paduosime tik vieną atsitiktinai parinktą eilėraštį.

NORAI

Padangėj besikęstant žarai skaitveidei,
Aplanko mane tolimieji svečiai;
Be žodžių jie veržias į mano pasaulį
Pralaužtais į širdį užvertais keliais.

Lyg ištiestos rankos, besiekiančios saulės,
Lyg vakaro ilgesiu aidinčios raudos,
Lyg norai manieji tokie svetimi,
Troškimų besočių šaltiniuose maudos.

Pravėrę duris į svajonių pasaulį,
Vis žengia artyn ir artyn į mane
Ir vagia šventųjų sapnų nekaltumą,
Lyg upės ištvinę galinga srove.

Manųjų iliuzijų ledą pralaužę
Į šypsenom papuoštus žydinčius sodus,
Jie sukuria naują nepasiektąjį rojų,
Paslėptą po pilkojo liūdesio klodais.

CHRONICLE OF THE CATHOLIC CHURCH IN LITHUANIA. No. 72. Vertimu rūpinasi kun. K. Pugevičius ir Marian

KOKIOS MOTERYS PATINKA VYRAMS

Daug bendravimo problemų aptaria psichoterapeutas C. Osborn savo knygoje "Sutuoktinio pažinimo menas". Tyrimai teigia, kad labiausiai vyrams patinka tokie moterų bruožai:

1. Švelnumas, meilumas. Apklausa parodė, kad daugelis neištekėjusių moterų yra arba per daug agresyvios, arba per daug kuklios. Vyrai nesąmoningai vengia tokių moterų.

2. Gyvumas, nuoširdus gyvybingumas. Natūralus betarpiškas reagavimas į žmones ir aplinką.

3. Nuoširdus, nesąmoningas moteriškumas. Svarbu ne vien išorė. Tikrai moteriška moteris suvokia save kartu kaip moterį ir kaip asmenį. Ji emociškai subrendusi, pasitikinti savimi, nesistengia dominuoti vyrams ar su jais konkuruoti. Ji neagresyvi. Kažkas yra pasakęs: "Kada esate šalia tokios moters, jūs jaučiatės vyru".

4. Sugebėjimas mylėti. Tikra moters meilė gerbia kitą asmenybę, jos norus, leidžia jai būti pačiai

Skabeikis. Leidžia Lietuvių katalikų religinė šalpa, 351 Highland Blvd., Brooklyn, NY 11207.

ŠVIETIMO GAIRĖS. Lietuviškojo ugdymo žurnalas mokyklai ir šeimai. Nr. 39. Leidžia JAV LB Švietimo taryba, 5620 S. Claremont Ave., Chicago, IL 60636. Redaktorius ir administratorius — Juozas Plačas, 3206 W. 65th Pl., Chicago, IL 60629. Iš-eina keturis kartus per metus. Prenumerata — 5 dol.

MŪSŲ VAIKAS. Nr. 9. Žurnaliukas skiriamas mažamečių vaikų šeimoms. Leidinius paruošia A.L. Montessori d-jos auklėtojų sekcija. Redaktorė ir administratorė — Stasė Vaišvilienė. Adresas: "Mūsų vaikas", 3704 W. 68th St., Chicago, IL 60629.

savimi, bet kartu apgaubia rūpesčiu ir globa. Kita vertus, myli jus tokį, koks esate.

Visi norime meilės, bet, kaip teigia daugelis psichologų ir psichiatrių, mokame ir sugebame mylėti tik tada, kai buvome patys mylimi vaikystėje.

5. Intelligentiškumas. Vyrai nevengia inteligentiškų moterų. Vengia tik protingesnių už save, agresyvių ir rungtyniaujančių. Deja, dauguma tokių moterų visai nesuvokia, kad jos tokios yra.

Kai kurie psichiatrai tiki, kad visi emociniai sutrikimai atsiranda dėl to, kad žmogus nesijaučia mylimas. Žmogų valdo galingas noras būti reikalingu kitam. Moterys nori būti mylimos tokios, kokios yra, o vyrai — už tai, ką jie daro. Stebėkite vaikus: jau šešerių metų mergaitė nori, kad ją kiti žavėtųsi, o berniukas giriasi tuo, ką jis nuveikė, ko pasiekė.

Jei šeimoje nėra nuoširdaus bendravimo, gilaus abipusio supratimo, jei nesugebama išreikšti ir valdyti savo jausmų (ypač pykčio), tai paneigtieji jausmai susitelkia pašmonėje ir iš ten prasi-veržia koku emociu negalavimu ar fizine liga. Taigi ir šia prasme—sveika dvasia sveikame kūne.

INDIJOS ATEITIS

Delio demografinio centro duomenimis, Indijoje 2030 metais gyvens daugiau žmonių negu Kinijoje. Mat Kinijoje daug dėmesio skiriama "šeimos planavimo" klausimams. Įvairiais būdais valstybė skatina mažinti gimstamumą. Kinijoje šiuo metu gyvena apie vienas milijardas žmonių, kasmet padaugėja 9 milijonais. Indijoje dabar yra 750 milijonų gyventojų, bet metinis prieauglis — 16 milijonų.

NUO KO PRIKLAUSO GREITIS

Zoologai palygino įvairių rūšių žinduolių kūno matmenis ir didžiausius jų greičius. Šiuo pažiūriu išanalizavus 107 įvairius žvėris, paaiškėjo, kad gyvūno greitis yra tiesiogiai proporcingas jo kūno masei.

Pavyzdžiui, naminės pelės nesugeba bėgti greičiau kaip 13 km per valandą, o didesnį gyvūnui bėgioja greičiau. Tačiau šios priklausomybės riba yra 120 kg kūno masė. Sunkesni žvėrys, pvz., be-gemotai ir drambliai, bėgioja lėčiau.

Pagal šiuos apskaičiavimus, žvėrių pasaulio čempiono titulas priklauso gepardui, trumpas distancijas galinčiam nubėgti iki 110 km per valandą. Antra vieta — Š. Amerikoje gyvenančiai šakotara-gėi antilopei, bėgiojančiai iki 100 km per valandą greičiu. Tai greičiausias žolėdis žvėris. Apskritai žolėdžių ir jais mintančių plėšrūnų greičiai dažniausiai būna maždaug vienodi.

Mažas berniukas verkia, pasimetęs geležinkelio stotyje:

— Aš pamečiau savo mamą!

— Ar tu negalėjai laikytis už jos sijono? — paklausė vienas praeivis.

— Aš esu per mažas — negalėjau pasiekti, — paaiškino berniukas.

~~~~~

Žinomas rašytojas Ernestas Hemingway, sėdėdamas vagono restorane, negalėjo išskaityti meniu, nes buvo pamiršęs pasiimti akinius. Jis kreipėsi į jauną negriuką padavėją, prašydamas pasakyti, kas ten parašyta.

— Labai apgailestauju, — paaiškino padavėjas, — bet aš taip pat esu analfabetas...

~~~~~

Maurice Chevalier, Paryžiaus gatvėje sutikęs savo seną draugą, spausdamas jam ranką, suriko:

— Na, senuk, ar dar gyvas? Man jau tris kartus kiti pasakojo, kad tu miręs...

— Tai labai keista, — nusistebėjo tas sutiktasis, — koks pagaliau tu mano draugas, jeigu nė karto neatėjai į mano laidotuves...

~~~~~

Motina atėjo į mokyklą pasiteirauti apie savo sūnų. Mokytojas jai sako:

— Jūsų berniukas gana geras ir gabus, tik gal per daug laiko praleidžia, besėlsdamas su mergaitėmis, tačiau aš turiu gerų planų ir priemonių, kaip jį nuo to atpratinti.

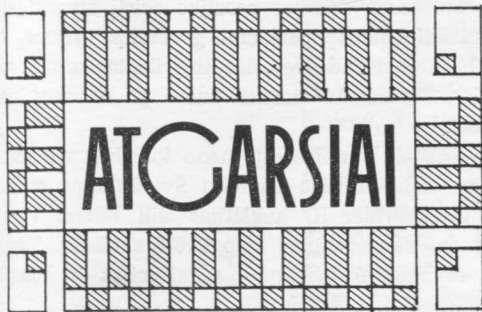
— Puiku! Išmėginkite tai. Jeigu tos priemonės bus veiksmingos, tai pasakykite man — tą pat aš panaudosiu jo tėvui...

~~~~~

Švedijos muitinėje buvo tikrinamas ruso bagažas. Pirmiausia ištraukiamas vodkos butelis.

— Tai vaistai nuo jūros ligos, — paaiškina keleivis.

Po to muitininkas ištraukia dėžutę įtartinų piilių.

Gerbiamoji Redakcija,

Prenumeruoju ir skaitau jūsų žurnalą nuo pat pirmo numerio. Per tiek metų jis man buvo labai mielas svečias. Jame rasdavau daug naudingų patarimų ir pamokymų, kaip paprastam žmogiškam, taip ir dvasiniam gyvenimui. Nebūdamas didelis keliautojas, su malonumu skaitydavau ekskursijų aprašymus, ypač Nijolės. Atvangai yra malonus ir "šypsulių" skyrelis. Mano nuomone, kiekvienas skaitytojas ne viename, tai kitame numeryje atras sau atitinkamų straipsnių.

Visa širdimi linkiu ir toliau žurnalui garbingai mus lankyti, paguosti, patarti ir, kur reikia, pabarti. Didelė garbė ir padėka jaunimui už tokius gyvenimiškus ir prasmingus straipsnius, ypač mergaitėms. Tikėkimės, kad ir vyrukai neatsiliks.

S. Paketuras

~~~~~

Jūs patys geriau žinote, ką žmonės skaito, tai turbūt tai ir spausdinate. Todėl nemanau kritikuoti, o tik pasisakyti, kad aš nei gilaus turinio filo-

— Tai vaistai, kad neapsikrėsčiau svetimo klimato ligomis.

Pagaliau ištraukia didelį Stalino portretą.

— Tai taip pat vaistai, — atsidusęs sako rusas.

— Tai vaistai, kad nesusirgčiau tėvynės ilgesiu — nostalgija.

~~~~~

Suaugęs vyras, lydimas mažo berniuko, įėjo į kirpyklą. Kai kirpėjas suaugusįjį apkirpo, pastarasis pasakė:

— Pakol jūs apkirpsite berniuką, aš sugrįšiu. Einu į krautuvę cigarečių nusipirkti.

Kirpėjas nukirpo berniuką bet suaugusysis vis negrįžo. Tuomet kirpėjas kreipėsi į berniuką:

— Kurgi taip ilgai tavo tėvas užtruko?

— O, jis visai ne mano tėvas. Pirmą kartą jį sutikau. Mane sutikęs, jis paklausė, ar aš nenorėčiau nemokamai plaukų nusikirpti...

sofinių straipsnių, nei kelionių aprašymų neskaitau. Filosofiniai straipsniai eiliniam skaitytojui sunkiai įkandami, o kelionių aprašymai šiais TV laikais retai gali būti įdomūs.

Skaitau keletą Kanadoje išeinančių laikraščių ir gerai žinau Bažnyčios rūpesčius ir pastangas šių dienų pasaulyje. Atrodo, kad "Laiškai lietuviams" yra atitolęs nuo tų kasdieninių problemų socialinėje ir politinėje sferoje.

V. Zubas

~~~~~

Visuomet su nuoširdumu pasitinku jūsų žurnalą. Jis puikiai leidžiamas ir turiningas.

E. Ribokienė

~~~~~

Laiškų visi laukia, ypač tokių, kuriuose atrandama draugiškos šilumos bei supratimo, pasikeitimo idėjomis bei svarbių problemų svarstymo. Tokie yra jūsų "Laiškai lietuviams". Jau tiek metų jie mus lanko, siekdami pakelti lietuvių dvasinio gyvenimo kultūrą.

K. V.

~~~~~

Kadangi mes, senukai, viską greitai užmirštame, tai gal laikas įvesti kondensuotą skyrelį: "Prisiminimai iš karo metų" (1939-1946 m.).

S. Skripkus

~~~~~

Žurnalas gana įdomus. Ateityje įdėkite daugiau šypsulių. Juoktis sveika.

A. Janušis

~~~~~

"Laiškų lietuviams" žurnalas pas mus visuomet laukiamas mielas svečias, perskaitomas ištisai. Neturiu nieko neigiamo pasakyti. Ypač naudojuos "Kalbos" skyriumi. Kol sveikatėlė leis, tol nesiskirsiu su šiuo žurnalu. Geriausios sėkmės!

Vacys Urbonas

TRUMPAI IŠ VISUR

■ Vakarų Vokietijoje 40.000 tiražu leidžiamas žiniaraštis "Fatima ruft" (Fatima šaukia) išspausdino lapelius apie religinę rezistenciją Lietuvoje. Įdėta N. Sadūnaitės nuotrauka ir kelios ištraukos iš jos raštų. Primenama, kad Lietuvos žemė yra aplaistyta kankinių krauju. Kviečiama aukomis paremti Lietuvos tikinčiuosius.

■ Jonas Paulius II birželio 23-27 d. lankysis Austrijoje, kur susitiks su Austrijos prezidentu Kurtu Waldheimu ir su žydų atstovais.

■ Nijolė Sadūnaitė, kurią "Giedros" korporacija išrinko labiausiai pasižymėjusia lietuve, dabar yra tapusi garsenybe visame pasaulyje. Harvardo teisių mokyklos leidžiamas informacijų žurnalas "Human Rights Internet Reporter" 1987 m. pabaigoje išleistame numeryje plačiai apie ją rašo, ją pavadindamas "Human Rights activist". Tame pat numeryje prielankiai informuojama ir apie "Liet. kat. Bažnyčios kroniką".

■ Popiežius Jonas Paulius II gegužės 7-9 d. lankys Urugvajų, po to — Paragvajų, Boliviją ir Peru.

■ Lenkijoje atkurta Lenkų socialistų partija (PPS), kuri savo paskelbtoje deklaracijoje, be kitų dalykų, pareiškė: "Šiandien mums artimesnis Katalikų Bažnyčios mokslas, visų pirma Jono Pauliaus II pamokymai, negu marksizmas".

■ Indianapolis vyskupas Edward T. O'Meara nusprendė nuo 1989 m. liepos 1 d. mokėti vienuolėms seselėms mokytojoms tokį pat atlyginimą, kaip ir pasauliečiams.

■ Jonas Paulius II ruošiasi išleisti naują encikliką socialiniais klausimais.

■ Sovietų žinių agentūra "Novosti" griežtai užsipulė Vatikano radiją dėl pranešimų apie Romoje įvykusias Lietuvos krikšto jubiliejaus iškilmes. Gal Sovietus paveikė, kad ryšium su tomis iškilmėmis plačiai pasauly nuskambėjo Lietuvos vardas ir buvo suminėti tikinčiųjų sunkumai Lietuvoje.

■ Kijevo stačiatikių metropolitas Filaretas žurnalistams pareiškė, kad į krikščionybės įvedimo 1000 metų jubiliejaus iškilmes birželio mėnesį bus oficialiai pakviesta Krikščionių vienybės Vatikano sekretoriato pirmininkas kardinolas Willebrands ir kai kurių kraštų vyskupų konferencijų pirmininkai. Metropolitas pažymėjo, kad Šv. Tėvui pakviesti kliūtį sudaro rytų apeigų katalikų Bažnyčios problema. Ta Bažnyčia, kaip žinoma, yra Maskvos uždaryta, prijungta prie stačiatikių, bet ji slapta egzistuoja.

■ "Better Homes" žurnalas apklausė 80.000 savo skaitytojų, kokios jų pažiūros į religiją. Iš jų 96% pasisakė tikį Dievą, 89% priklauso kuriai nors religinei bendrijai, 75% kas savaitę eina į pamaldas.

■ Vietname tarnavęs JAV lėktuvo pilotas, po operacijos pasidaręs moterimi Joana Michelle Clark, įstojo į episkopatų vienuolyną ir dabar vadinasi sesuo Mary Elisabeth Clark. Episkopatų vyskupas nepritarė jos priėmimui. Clark dabar planuoja steigti savo vienuolyną.

■ Maskvos pasiųstas specialus ambasadorius Oleg Grijneviski painformavo Vatikano Valstybės sekretorių kardinolą Agostino Casaroli apie Reagano ir Gorbačiovo pasitarimus.

■ Salvadore teisėjas nesutiko skirti amnestiją ir sumažinti bausmę penkiems gvardijos vyrams, kurie 1980 m. nužudė keturias amerikietes seseles vienuole. Tie žudikai nuteisti kalėti po 30 metų kiekvienas.

■ JAV-se kompiuterių meno kūrybos varžybose pirmą vietą laimėjo katalikų Šv. Juozapo mokyklos Libertyville, IL auklėtinis Bill Burns. Varžybose dalyvavo daugiau kaip 60.000 studentų. Varžybas organizavo švietimo organizacijos ir kompiuterių gaminimo bendrovės.

■ Izraelis, reikšdamas nepasitenkinimą dėl dabarties Vatikano santykių su Izraeliu, savo nuolatinį ryšininką su Vatikanu Michael Peled, kuris konsulo pareigose tarnavo Izraelio ambasadoje prie Italijos, perkėlė ambasadoriumi į Malawi, jo vietoj palikdamas laikiną ryšininką Miron Gordon.

■ Baltimorės arkivyskupijoje trūkstant kunigų, nuspręsta trijų parapijų administratoriais paskirti nekunigus. Tokios galimybės numatomos ir Čikagoje, pirmoje vietoje administratorėmis skiriant vienuoles.

■ Kun. Sigito Tamkevičiaus, buvusio Kybartų klebono ir Tikinčiųjų teisėms ginti komiteto nario, kalinamo Mordovijos lagery, bausmė sumažinta trejais metais; jis turėtų būti paleistas 1988 metais, o paskui perkeltas į tremtį, kuri jam turėtų baigtis 1990 m. gegužės 6 d. Jei jis būtų priėmęs komunistų sąlygas, jau būtų buvęs išleistas, bet jis pareiškė: "Mano sąžinė nėra tarsi kolūkiečio paršiukas, dėl kurio galima derėtis, kurį galima nupirkti". Laiške iš lagerio jis parašė: "Jei mano buvimas čia nors vienoj širdy pažadins idealizmą, aš ramiai galiu čia mirti".

■ Providence vyskupijoje vienos ligonės moters smegenys jau buvo kaip mirusios, ir ji buvo be sąmonės, palaikoma nepaprastomis gyvybei dar pratęsti priemonėmis. Sprendžiant jos tolimesnį likimą, buvo atsiklausta vyskupijos, kuri paaiškino, kad tokiu atveju sulaikymas naudojimo nepaprastųjų gyvybei palaikyti priemonių, kad ligonė yra be vilties pagyti, nebus priešingas moralės dėsniams.

■ JAV Liet. Bendruomenės švietimo taryba aplinkraščiu paragino, kad visos lituanistinės mokyklos iškilmingai paminėtų poeto Maironio 125-tąsias gimimo metines.

■ Austrijos katalikų žinių agentūra Kathpress pranešė, kad Gorbačiovas Sov. Sąjungos "Mokslo" draugijos suvažiavime pareiškė, jog pagaliau reikia liautis tikinčiuosius laikyti antraeiliais piliečiais; ateizmas neturi esminės reikšmės sovietinės visuomenės gyvenime.

Nuoširdi padėka "LAIŠKŲ LIETUVIAMS" rėmėjams

Po 5 dol. aukojo: H. Pakalnis, O. Karosienė, E. Pagirys, kun. A. Babonas, V. Udrys, M. Kušlikienė, B. Banėnas, V. Dailidka, S. Barmienė, S. Jurkūnas, P. Pranis, M. Čėsna, B. Neverauskas, kun. J. Grabys, S. Baltūšienė, T. Alenskienė, A. Varneckas, E. Praninskienė, N. Gabė, D. Šatas, B. Briedis, A. Stropus, L. Vedegys, M. Matuzas, E. Budriūnas, P. Petraitis, kun. V. Katarskis, S. Pusvažkis, K. Orentienė, B. Konauka, F. Tarulis, O. Norkus, V. Grėbliūnas, V. Ramanauskas, B. Valavičius, Z. Grybinas, J. Juras, M. Noreika, J. Samaitis, N. Raišys, M. Jonelienė, R. Bielkevičius, B. Martick, E. Jaskus, J. Merkys, P. Norvilas, Pr. Šošė, J. Turčinskas, S. Salys, Z. Pajaujis, A. Stonys, V. Rociūnas, J. Grigaitis, D. Korzonas, M. Prancėvičius, O. Ščiukaitė, S. Vilūnas, A. Stepaitis, H. Milaknis, G. Lapėnas, J. Skomantas, S. Bakšys, S. Rudys, G. Juškėnas, V. Maciejauskas, J. Kirvaitis, V. Krasauskas, V. Mažeika, J. Pitrienė, F. Dimgaila, kun. V. Pikturna, K. Stravinskas, K. Trečiokas, I. Paškevičius, G. Senkevičienė, V. Vaitkevičius, kun. J. Pakalniškis, S. Nutautas, I. Kėsgaila, S. Brenčius, A. Venskų, R. Marchertas, B. Podis, L. Vanauskienė, J. Veselka, S. Kavaliūnas, S. Petrulis, P. Sidzikauskas, A. Sandargas, O. Dovydaitis, A. Urbonas, T. Bogušas, J. Dziubinskas, V. Kamaitis, A. Bliūdžius, A. Karaitis, A. Rudis, K. Stašaitis, P. Ažuolas, K. Valiūskienė, M. Levišauskas, S. Brizgys, E. Gaižutis, M. Kvedaras, K. Puskunigis, S. Žilevičius, L. Raslavičius, V. Mikuckis, K. Nenortas, V. Damušienė, S. Santvaras, K. Ramašauskas, L. Milukienė, E. Kezys, T. Slikas, R. Čepulis.

Po 2 dol. aukojo: E. Jurkėnas, V. Švabas, A. Grinius, B. Apanavičius, H. Stasas, A. Smilga, kun. J. Velutis, J. Andriukaitis, A. Kavaliūnas, J. Stočkus, B. Baublys, E. Čibirienė, O. Elerts, K. Juškevičius, V. Alyta, O. Rimkus, T. Glevėckas, G. Miglinas, D. Gutautienė, P. Skablauskas, A. Kižys, S. Strolis, S. Stravinskis, V. Pocius, S. Graužinis, V. Lelis, J. Paovys, D. Bubelis, A. Dikinis, J. Andrašiūnas, P. Bielinis, G. Žukauskas, S. Lukas, K. Baltramaitis, M. Raugas, El. Radzevičiūtė, K. Staras, T. Miliauskas, A. Lekeckas.

EKSKURSIJA Į PIETŲ AMERIKĄ

Iš Čikagos išvykstame balandžio 28 d., grįžtame — gegužės 12 d. Aplankysime Buenos Aires, Iguassu krioklius, Rio de Žaneiro. Taip pat bus vienos dienos ekskursija į San Paulo. Buenos Aires ir San Paulo miestuose bus proga susitikti su lietuviais.

"LAIŠKŲ LIETUVIAMS" KONKURSAS

Konkursas jau pasibaigė. Straipsnius skaito vertinimo komisija, kurią sudaro: Danutė Bindokienė, Viktoras Kučas, Juozas Masilionis, Dalia Polikaitytė ir Nijolė Užubalienė. Premijos bus įteiktos "Laiškų lietuviams" metinėje šventėje Jaunimo centre balandžio 17 d. Šventės meninę programą atliks Pedagoginio lituanistikos instituto etninis ansamblis.

LAIŠKAI LIETUVIAMS — Tėvų Jėzuitų leidžiamas religinės ir tautinės kultūros mėnesinis žurnalas. Redaktorius — Juozas Vaišnys, S.J. Redaktoriaus pavaduotojas — Antanas Saulaitis, S.J. Redakcijos nariai: Danutė Bindokienė, Algirdas Grigaitis, Vytautas Kasniūnas, Nijolė Užubalienė, Gediminas Vakarlis. Administratorė — Aleksandra Likanderienė. Adresas: 2345 West 56th Street, Chicago, IL 60636. Telef. 312—737-8400. Nėkaltai Pradėtosios Švenč. M. Marijos seserų spaustuvė, Putnam, Connecticut 06260. Metinė prenumerata — 10 dol., atskiras numeris — 1 dol.